

ТОРА ОР • ПАРШІ БЕРЕШИТ • МААМАР 2

כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה וגו'

«Бо, як нові небеса й нова земля»

Небо й земля світу підтримуються духовними «землею» і «небом» — душевним поривом угору (рацо) та притягненням Б-жественності через Тору й міцвот (шов). У майбутньому пульсація рацо і шов виходитиме із самої сутності Б-га — спершу небо, — а служіння Ізраїлю буде піднесене, щоб постати перед Ним разом із нею.

НА ЧЕСТЬ

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Батько Ребе, реб Леві-Іцхок

LikuteiTorah.com

ХАСИДСЬКА ПАРША

likuteitorah.com/uk/torah-ohr/bereishis/2/

ГОЛОВНА ДУМКА

Небо й земля світу підтримуються духовними «землею» і «небом» — душевним поривом угору (рацо) та притягненням Б-жественності через Тору й міцвот (шов). У майбутньому пульсація рацо і шов виходитиме із самої сутності Б-га — спершу небо, — а служіння Ізраїлю буде піднесене, щоб постати перед Ним разом із нею.

Кожен розділ: текст івритом, потім переклад, потім коротке пояснення під золотою лінією. Маленькі цифри в тексті івритом позначають примітки наприкінці.

КОРОТКО ПРО МААМАР

Мудреці кажуть, що небо і земля були створені заради Ізраїлю та Тори; Альтер Ребе робить висновок, що Ізраїль і Тора містять духовні небо і землю, які підтримують існування фізичних. Слово ерец (земля) пов'язане з рацон (воля) і рац (біг): із «бігом» прагнення, подібним до бігу хайот [ангельських істот], які «бігли й поверталися». Це рацо — любов, що пробуджується під час читання Шма, до якої готує Псукей де-Зібра; це цілеспрямоване прагнення до сутності Б-га, що лежить поза всіма світами, які живуть лише від Його «царювання». «Повернення» (шов) відбувається під час Шмоне-Есре, вивчення Тори і, понад усе, практичного виконання міцвот, які охоплюють душу, як небеса охоплюють землю. Нині, за умов приховування, земля має передувати небу: пробудження знизу (ітарута делетата) має передувати відповіді згори (ітарута делейла). У майбутньому, коли приховування не буде, «нові небеса й нова земля» постануть лише з Б-га — спершу небо, — як пульсація власного потоку Б-га, подібно до биття серця, досягає й відступає. Та й «ваше потомство і ваше ім'я» — міцвот Ізраїлю та прийняття ярма Б-га (кабалат оль) — також стоятимуть перед Ним.

ПЛАН

1	Небо й земля в Торі та Ізраїлі	¶1-2
Оскільки світ існує заради Ізраїлю й Тори, вони мають містити духовні небо і землю; слово ерец означає і біг, і волю.		
2	Рацо: порив прагнення	¶3-8
Прагнення ангелів і душ злитися з Б-гом; у молитві це любов Шма, підготовлена Псукей де-Зібра, що сягає за межі світів, які живуть від Б-жого «царювання», — до Його сутності.		
3	Шов: притягнення Б-жественності вниз	¶9-11
Шмоне-Есре, вивчення Тори та практичні міцвот притягують світло в посудини; душа «живе проти своєї волі» в тілі заради цієї мети.		

4	Шов — це небо, рацо — земля	¶12-15
	Тора й міцвот охоплюють душу, як небо охоплює землю; трон і підніжок, драбина молитви та причина, з якої під час творіння земля передувала небу.	
5	Навіщо світ існує заради Тори та Ізраїлю	¶16
	Тора (шов) і самопожертва Ізраїлю (раціо) — це духовні небо й земля, які підтримують фізичні.	
6	Нова земля прийдешнього часу	¶17-21
	Нинішнє рацо — це боротьба за вихід із приховування; у майбутньому, без кліпи, розкриття приїде лише згори — спершу небо, а потім земля, — не через скорочення, зумовлені Ім'ям Б-га (Елокім).	
7	Рацо і шов у Б-жественному потоці	¶22-26
	Подібно до биття серця чи полум'я, власний потік Б-га розширюється і відступає («досягає і не досягає»); спершу відбувається розширення — небо.	
8	«Так стоятимуть ваше потомство і ваше ім'я»	¶27-28
	Міцвот Ізраїлю та прийняття ярма Б-га не будуть затьмарені майбутнім розкриттям, а будуть піднесені, щоб постати перед Ним.	

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ

Рацо і шов רצוא ושוב

«Біг і повернення»: порив прагнення вгору, щоб приліпитися до Б-га, і повернення вниз, щоб притягнути Б-жественність у світ. Тут рацо — це «земля», а шов — «небо».

Пробудження знизу і згори אתערותא דלתתא ואתערותא דלעילא

Людська ініціатива, що притягує Б-жественну відповідь, і Б-жественне розкриття, не викликане нами. Нині перше має передувати другому; нові небеса й земля постають лише згори.

«Цар» і «Єдиний» מלך ויחיד

Б-г як «Цар» — Його царювання, лише «ім'я» і сйиво, — дає життя всім світам (світло, що наповнює всі світи (мемале коль альмін)); як «Єдиний» Він є Своєю сутністю, незмінною через творіння (світло, що охоплює всі світи (совев коль альмін)), і саме з Ним пов'язаний Ізраїль.

Світла, що охоплюють מקיפים

Світло, яке оточує, а не входить усередину; міцвот стають одягом, що охоплює душу, тож шов Тори й міцвот — це «небо» навколо «землі» рацо.

Досягає і не досягає מטי ולא מטי

Термін Арізала для пульсації Б-жественного світла, яке досягає посудин і відступає, подібно до биття серця чи полум'я; спершу відбувається розширення.

Ім'я Елокім שם אלקים

Ім'я Б-га (Елокім) — Ім'я скорочення й приховування, через яке було створено нинішній світ; рацо душі «підсолоджує» його, доки воно не зливається з Ім'ям Б-га (Гавая).

Небо й земля в Торі та Ізраїлі

1 כי כאשר השמים^{1,2} והארץ החדשה וגו'. הנה כתיב בראשית ברא אלקי את השמים ואת הארץ וארז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] בראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית.³

«Бо, як нові небеса й нова земля», тощо. Ось написано: «На початку (Берешит) Б-г створив небо й землю», а наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «Берешит — заради Ізраїлю, який називається «початком» (рейшит)».

Маамар починається з обітниці Ішаягу: «нові небеса й нова земля», які створить Б-г, стоятимуть перед Ним, як і нащадки та ім'я Ізраїлю. Перш ніж пояснити це, Альтер Ребе звертається до першого вірша Тори й тлумачення мудреців: Берешит означає «заради рейшит (першого)» — світ створено заради Ізраїлю, якого називають «першим».

וגם אמרו בשביל התורה שנק' ראשית.⁴ וא"כ כיון ששמים וארץ נבראו בשביל תורה וישראל מוכרח לומר שיש בחי' שמים וארץ בתורה ובעבודת ישראל שבהן ועל ידן יתקיימו שמים וארץ הגשמיים.⁵

Також вони сказали: заради Тори, яку називають «початком». Отже, оскільки небо й земля були створені заради Тори та Ізраїлю, мусимо сказати, що в Торі й у служінні Ізраїлю є рівень (бхіна) неба й землі, завдяки якому й через який підтримується існування фізичних неба й землі.

Мудреці також тлумачать це як «заради Тори», яку теж називають «першою». Альтер Ребе робить висновок: якщо фізичне небо й земля існують заради Тори та Ізраїлю, то в Торі й у служінні Ізраїлю Б-гови мають бути духовні «небо» й «земля», і саме вони підтримують існування фізичних неба й землі. Тепер маамар має визначити, що саме ними є.

2 והענין הוא כי הנה אמרז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] למה נק' שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה.⁶ פי' שרצתה היינו לי' [לשון] רץ וגם לי' [לשון] רצון.^{7,8}

Пояснення таке: наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «Чому її названо ерец (земля)? Бо вона рацта (побігла), щоб виконати волю (рацон) свого Творця». Тобто «рацта» пов'язане і зі словом на позначення бігу («рац»), і зі словом на позначення волі («рацон»).

Мідраш пояснює назву ерец (земля) грою слів: земля «побігла» (рацта), щоб виконати волю свого Творця. Альтер Ребе вказує, що слово «рацта» має водночас два значення — біг (рац) і бажання (рацон), і обидва матимуть значення далі.

וּכְמִיִּשׁ בְּכַה אַרְוִץ גָּדוֹד⁹ שֶׁהוּא גִי'כ לִי [לשוֹן] רֵץ וְגַם יֵשׁ בּוֹ גִי'כ עֲנִין רָצוֹן וּכְמִשִּׁיִּת [וְכִמוֹ שִׁתְּכָאֵר].

Як написано: «У Тобі (беха) я пробіжу крізь загін (аруц)»; це слово також пов'язане зі значенням бігу, а в ньому є й поняття волі, як буде пояснено.

У пісні подяки Давид каже: «З Тобою я пробіжу крізь загін»: очевидно, з допомогою Б-га він кидається на ворожий загін. Слово «аруц» має корінь зі значенням бігу, а Альтер Ребе додає, що у вірші є також відтінок значення волі; у параграфі 8 він тлумачить «беха» як «у Тобі» — у самій сутності Б-га, а «загін» — як війства, повз які душа пробігає, прагнучи до Нього.

РОЗДІЛ 2 • 13-8

Рацо: порив прагнення

וְהָעֲנִין דֶּהֱנָה כְּתִיב וְהַחִיּוֹת רָצוּא וְשׁוֹב¹⁰ בְּחִי רָצוּא זֶה הוּא עֲנִין תְּשׁוּקָה בְּלֵב לְדַבְּקָה בּוֹ יִתְבַּרֵּךְ 3

Пояснення таке: написано: «І хають (живі істоти) бігли й поверталися (рацо ва-шов)». Цей рі-вень рацо — це прагнення серця приліпитися до Нього, благословен Він.

У видінні Єхезкеля хають — ангельські «живі істоти», що несуть Б-жественну колісницю, — описані як ті, що «бігли й поверталися» (рацо ва-шов). Альтер Ребе визначає рацо, «біг», як прагнення серця приліпитися до Б-га.

וְהוּא גִי'כ לִי [לשוֹן] מְרוּצָה כְּמוֹ הָרֵץ מִמְּקוֹמוֹ לְהִלָּאָה כִּךְ הוּא עֲנִין תְּשׁוּקָה זֶה שֶׁל הַחִיּוֹת לְהִיּוֹת יוֹצֵאִים וְעוֹלִים מִמְּקוֹמָם וְלִיכְטֵל וְלִיכְלֵל בְּאִיִּם בִּיָּה וְכַעֲיִן מִיִּשׁ שְׂרָפִים עוֹמְדִי [עוֹמְדִים / עוֹמְדִין] מִמַּעַל לוֹ וְפִי מִמַּעַל לְשִׁכִּינָתִי.^{11,12}

Це слово також пов'язане з бігом (меруца): як той, хто біжить зі свого місця далі, так і це прагнення хають — вийти зі свого місця й піднятися, досягти самоусунення (бітуль) і включитися в Нескінченного (Ейн Соф), благословен Він. Це подібне до написаного: «Серафими стояли над Ним» (мімааль ло), що тлумачиться [як] «над Його Б-жественною присутністю (Шехіною)».

Рацо також пов'язане з меруца — бігом: як бігун залишає своє місце й рухається далі від нього, так прагнення ангелів спонукає їх вийти за межі власного рівня й піднятися, щоб досягти самоусунення та включитися в Нескінченного. Подібно й серафими з видіння Ісаї, які «стояли над Ним»: ці слова тлумачаться як «над Його Шехіною», адже вони підносяться навіть над рівнем Шехіни — Б-жественної присутності, що перебуває у світах.

4 והיינו שתשוקתם להכליל שם כו'. וכן בחי' כללות נשיי [נשמות ישראל] במקורן ושרשן יש בהן בחי' רצוא ברצון ותשוקה לדבקה בו בא"ס ב"ה וכמ"ש ואל אישך תשוקתך.¹³

Тобто їхнє прагнення — включитися туди тощо. Так само й сукупність душ Ізраїлю у своєму джерелі та корені має рівень рацо (прагнення душею до Б-га): волю й бажання приліпитися до Нього, до Нескінченного (Ейн Соф), благословенний Він, як написано: «І до чоловіка твого буде прагнення твоє».

Таке саме прагнення є в джерелі всіх єврейських душ — у Громаді Ізраїлю, яка прагне приліпитися до Нескінченного. Слова, які Б-г промовив до Хави після гріха: «І до чоловіка твого буде прагнення твоє», тлумачаться як прагнення цієї сукупної душі, «нареченої», до Б-га.

והיינו מפני השגתה בהיותה בבחי' ארץ שהיא בחי' המדרגה התחתונה להיות עם ודבר נפרד¹⁴ כו'

Це тому, що вона осягає, перебуваючи на рівні «землі», тобто на найнижчому рівні, — бути «народом» і окремою сутністю тощо.

Її прагнення походить від того, що вона осягає у своєму становищі «землі» — найнижчого Б-жественного рівня, рівня царювання (Малхут), завдяки якому постає «народ», тобто істоти, що існують окремо від свого Царя. З цього найнижчого місця вона прагне знову з'єднатися з Ним.

וכן הוא ג"כ בנפש האדם למטה המשכלת ומתבוננת בה' אחד איך שהוא יתברך מחדש בטובו¹⁵ כו' ומהווה כל העולמות מאין ליש ממש

Так само й душа людини внизу, яка мислить і роздумує про єдиного Б-га: як Він, благословенний Він, у Своїй доброті оновлює тощо та приводить усі світи з небуття в дійсне буття.

Той самий взірець повторюється в душі окремої людини внизу: людина розумом роздумує про єдність Б-га — про те, як Він «Своєю добротою оновлює [щодня діло творіння]» (із першого благословення перед Шма), приводячи всі світи з небуття до справжнього існування.

אשר ע"כ הוא ג"כ בחי' ארץ בבחי' רצוא ורצון לדבקה בו ית' ולאהבה את¹⁶ ה' כי הוא חיך.

Тому й вона перебуває на рівні «землі» — у стані рацо й прагнення приліпитися до Нього, благословенний Він, і «любити Ім'я Б-га (Гавая), бо Він — твоє життя».

Завдяки таким роздумам душа людини теж стає «землею»: її спонукає прагнення й любов бігти до Б-га. Вислів «любити Гаваю... бо Він — твоє життя» показує, що любов зростає з усвідомлення, що Б-г — саме життя людини.

5 והנה בחיי הרצוא הזה הוא בקי"ש [בקריאת שמע] ובחיי השוב הוא בתפלת שמ"ע [שמונה עשרה] ובת"ת [ובתלמוד תורה] שהוא בחיי גילוי אלקות מלמעלה למטה כנודע.

Отже, рівень рацо (прагнення душі піднятися до Б-га) — це читання Шма, а рівень шов (повернення донизу) — молитва Шмоне есре й вивчення Тори, яке є рівнем розкриття Б-жественності згори донизу, як відомо.

Тепер Альтер Ребе співвідносить рацо і шов із ранковою молитвою. Шма, у якій проголошується єдність Б-га й міститься заповідь любити Його, — це спрямування душі вгору; Шмоне есре та вивчення Тори після неї — це «повернення», коли Б-жественність притягується вниз і розкривається внизу.

ופסוד"ז [ופסוקי דזמרה] שקודם קי"ש [קריאת שמע] היינו לספר בשבחו של מקום כמ"ש רוממות אל בגרונם¹⁷ ועי"ז נעשה כמו חרב פיפיות לעשות נקמה¹⁸ כו' דהיינו לקרוע המסכים המבדילים גילוי אלקות.

Вірші хвали (Псукей де-Зімра), які читають перед Шма, покликані оповідати хвалу Всюдисущому, як сказано: «Піднесення Б-га — в їхньому горлі», і завдяки цьому хвала стає немов «двосічний меч, щоб чинити помсту» тощо, — тобто розриває перегородки, що приховують розкриття Б-жественності.

Псукей де-Зімра — псалми й вірші хвали, які читають перед Шма, — оповідають про велич Б-га. У Псалмі 149 сказано: «Піднесення Б-га — в їхньому горлі, а двосічний меч — у їхній руці, щоб чинити помсту». Альтер Ребе пояснює, що сама хвала стає мечем, який розтинає заслони, що приховують Б-жественність.

וכי"ז [וכל זה] הכנה בלבד לשמ"ע [לשמונה עשרה] כי בשמ"ע [בשמונה עשרה] הוא המשכת גילוי אלקות באמרו ברוך אתה הוי"ה אלקינו שהוא בחיי גילוי סוכ"ע בממכ"ע [בממלא כל עלמין].

Усе це — лише підготовка до молитви Шмоне есре, адже в ній відбувається притягнення розкриття Б-жественності, коли промовляють: «Благословенний Ти, Гавая, наш Б-г», — тобто світло, що охоплює всі світи (совев коль альмін), розкривається всередині світла, що наповнює всі світи (мемале коль альмін).

Усе, що передусе Шмоне есре, готує до неї, а притягнення розкриття виразно відбувається в словах кожного благословення. «Благословенний Ти, Гавая, наш Б-г» означає, що трансцендентне світло (Гавая, совев) розкривається всередині світла, вкладеного у світи («наш Б-г», мемале).

אך כדי שיבא לזה צריך הוא¹⁹ לסדר שבחו של מקום תחלה בפסודי"ז [בפסוקי דזמרה] כמו בברוך שאמר והיה העולם²⁰

Але щоб дійти до цього, спершу треба викласти хвалу Всюдисущому у Віршах хвали, як у словах: «Благословенний Той, Хто промовив, — і світ постав».

Перш ніж це може відбутися, слід спершу викласти хвалу Б-гу в Псукей де-Зіфра, починаючи зі слів «Барух ше-амар». Як зауважує Цемах Цедек, це начебто повторює попередню думку; однак тут ідеться про те, що Псукей де-Зіфра готує до Шма, де відбувається рацо. Далі йде довга вставна частина, а речення продовжується в частині 9.

(כי עם היות שהנה"א [שהנפש האלקית] היא בחי"י ארץ שהוא בחי"י רצוא אך היינו מצד שורשה יש בה בחי"י השתוקקות תמיד לדבקה בו ית')

(Адже хоча Б-жественна душа (нефеш елокіс) перебуває на рівні «землі», що відповідає рівню рацо, це так лише з огляду на її корінь: у ньому вона постійно прагне приліпитися до Нього, благословенного,

У вставній частині пояснюється, чому потрібна підготовка: за своєю природою Б-жественна душа подібна до «землі» й постійно прагне приліпитися до Б-га, але це її стан у корені, що перебуває вгорі.

אבל בירידתה למטה להתלבש בגוף ונה"ב [ונפש הבהמית] אשר הן מסתירי על אורה כו' וממשיכים אותה אחריהם להמשך בקדרות אופל עניני עוה"ז ואז נסתר ונעלם בה התשוקה והרצוא לאלקות כנודע שלאום מלאום יאמץ וכשזה קם^{21,22} כו'.

але, спустившись униз і вдягнувшись у тіло та тваринну душу (нефеш габагаміт), які приховують її світло тощо й тягнуть її за собою, занурюючи в морок і темряву справ цього світу, тоді прагнення й рацо до Б-жественності стають у ній прихованими й потаємними, як відомо: «один народ візьме гору над іншим народом», а коли цей підводиться тощо.)

Коли Б-жественна душа спускається й опиняється в тілі та тваринній душі, вони приховують її світло й тягнуть її до темряви світських справ, тож її прагнення до Б-жественності стає прихованим. Вірш про Якова й Ейсав: «один народ візьме гору над іншим», який мудреці тлумачать як «коли один підводиться, інший падає», описує цю боротьбу: коли тваринна душа сильна, прагнення Б-жественної душі приховане.

ואי לזאת כדי שתוכל לבא לבחי' הרצוא בשעת ק"ש [קריאת שמע] צריכה הכנה רבה לזה והוא ענין פסוד"ז [פסוקי דזמרה] בסידור שבחו של מקום כו' והכל הכנה לבחי' השוב דשמ"ע [דשמונה עשרה]²³ כי גם הרצוא הוא בשביל להיות שוב כנודע. כמו שהלויים היו טפלים לכהנים כו'

Тож, щоб вона могла досягти рівня рацо під час Шма, їй потрібна значна підготовка; для цього їй призначені Вірші хвали — викладення хвали Всюдисущому тощо. Усе це готує до рівня шов у молитві Шмоне есре, адже й рацо, як відомо, потрібне заради шов, — подібно до того, як левіти були підпорядковані коенам тощо.

Отже, щоб досягти рацо під час Шма, душі потрібна значна підготовка, і саме для цього служить Псукей де-Зімра. Проте рацо саме по собі не є метою: воно потрібне заради шов — притягнення вниз у молитві Шмоне есре, — подібно до того, як левіти допомагали коенам.

וגם דרך פרט פסוד"ז [פסוקי דזמרה] הוא הכנה לשמ"ע [לשמונה עשרה] ג"כ שהוא המשכה וגילוי למטה שמתחלה צריך לקרוע המסכים המבדילים ע"י פסוד"ז [פסוקי דזמרה] בכדי שיוכל להיות הגילוי למטה)

І, зокрема, Вірші хвали також готують до молитви Шмоне есре, адже в ній відбувається притягнення й розкриття вниз: спершу за допомогою Віршів хвали треба розірвати перегородки, що розділяють, аби розкриття могло відбутися вниз.)

Якщо розглядати це докладніше, Псукей де-Зімра безпосередньо готує й до Шмоне есре: усунення розділювальних заслонів дає змогу розкриттю відбутися вниз. Тут вставна частина завершується.

איך שבדבור א' בלבד נתהוו שמים וארץ²⁴ וכל צבאם כו'

[Тут описується], як одним-єдиним висловом постали небо, земля й усе їхнє воїнство тощо.

Повертаємося до основного речення: Псукей де-Зімра (вірші прославлення) вихваляють Б-га, описуючи, як небо, земля та все їхнє воїнство постали завдяки одному вислову.

וכמו שמסיים בברכה זו בישתבח מלך יחיד חי העולמים²⁵ ובכ"ש [ובכרוך שאמר] אומרים ג"כ יחיד חי העולמים מלך. פ"י שהוא ית' הוא יחיד ומיוחד כמו קודם בריאת העולם וחי העולמים הוא רק מבחי' מלך

І так само завершується це благословення словами «Їштабах»: «Цар, Єдиний, Життя світів»; а в молитві «Барух ше-амар» також говорять: «Єдиний, Життя світів, Цар». Це означає, що Він, благословенний Він, єдиний і неповторний — таким самим, яким був до створення світу, а [бути] «Життям світів» властиво Йому лише в аспекті «Царя».

І «Їштабах», яким завершується цей розділ, і «Барух ше-амар», яким він починається, називають Б-га «Єдиним, Життям світів» разом із «Царем». Альтер Ребе пояснює: Б-г «Єдиний» — Він сам, єдиний і незмінний, саме такий, яким був до створення світу; натомість «Життя світів» належить лише до Його аспекту «Царя».

שבח'י מלוכה היא רק הארה בלבד ממנו יתב' [יתברך] שהארה זו נמשכת ממנו יתב' [יתברך] להיות חיות כל העולמות עליונים ותחתונים.²⁶

Адже рівень царювання — це лише відблиск від Нього, благословенний Він; цей відблиск низводиться від Нього, благословенний Він, щоб бути життєвою силою всіх світів — вищих і нижчих.

Царювання — лише слабкий відблиск Б-га. Саме цей відблиск, а не Його сутність, низводиться, щоб бути життєвою силою всіх світів. Протиставлення «Єдиного» (самого Б-га) і «Царя» (лише відблиску) готує ґрунт для наступних абзаців.

6 ונודע שיש רבוי עולמות למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית. וזהו פ'י בשכמל'יו [ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד] כי ועד אין לו הפסק.²⁷

Відомо, що існує безліч світів: угорі — без кінця, а внизу — без межі. У цьому полягає значення слів «Благословенне Ім'я слави Його царства навіки й повік (леолам ваед)»: адже ваед не має перерви.

Кабала навчає, що безліч світів — і вгорі, і внизу — не має кінця. Альтер Ребе знаходить це в словах відповіді на Шма: «Благословенне Ім'я слави Його царства навіки й повік». Талмуд навчає, що слово «ваед» означає «без перерви», тож царство Б-га простягається без кінця.

והיינו שבח'י כבוד מלכותו נמשך להחיות עולמות ונבראים אין קץ וכמ"ש היש מספר לגדודיו²⁸ כו' וכתוב אלף אלפין²⁹ ישמשוניה ורבו רבבן קדמוהי יקומון וזהו מספר גדוד³⁰ א' כו'.

А саме, слава Його царства сходить, щоб оживляти світи й творіння без кінця, як написано: «Чи є число Його військам?» тощо; і написано: «Тисяча тисяч служить Йому, і міриади міріад стоять перед Ним» — а це число одного війська тощо.

Саме Його царювання — «слава Його царства» — поширюється на всі ці незліченні світи й творіння, даючи їм життя. Йов говорить про незліченні «війська» Б-га, а Даниїл — про «тисячу тисяч» і «міриади міріад» ангелів. Проте Талмуд навчає, що ця вражаюча кількість у Даниїла — лише число одного війська.

ועם כל הרבוי הזה מ"מ כולם נמשכים רק מבחי' מלך שהוא בחי' שם לכד כמאמר למען שמו באהבה מלך³¹ כו'.

Та попри всю цю безліч, усе це походить лише від рівня «Цар», який є лише рівнем «Імені», як сказано: «Заради Його Імені, з любов'ю. Цар» тощо.

Та вся ця незліченна безліч отримує життєву силу лише від рівня «Цар», тобто лише від «Імені» Б-га. Ім'я потрібне, щоб інші могли звертатися до людини, але воно не торкається її сутності; так само царювання — це спосіб, у який Б-г пов'язаний з іншими, а не те, ким Він є. У першому благословенні молитви Шмоне-Есре слова «Заради Його Імені, з любов'ю» стоять безпосередньо поруч зі словом «Цар».

והוא בחי' ממכ"ע [ממלא כל עולם] ומזה נולדה בחי' התפעלות האהבה בלבנו באמרו ואהבת את³² ה' אלקיך פי' את ה' אלקיך היינו כמש"ל [כמה שכתוב לעיל] שמע ישראל³³ ה' אלהינו כו'

Це рівень світла, що наповнює всі світи (мемале коль альмін). І від цього пробуджується любов у серці, коли людина промовляє: «І любитимеш Гаваю, Б-га свого». Значення слів «Гаваю, Б-га свого» таке, як пояснювалося вище щодо слів «Слухай, Ізраїлю: Гавая — наш Б-г» тощо.

Це царювання, що дає життя, — світло, яке наповнює всі світи (мемале коль альмін), Б-жественна сила, присутня в кожному створінні. Роздуми про це пробуджують любов, коли людина промовляє: «І любитимеш Гаваю, Б-га свого». А слова «Гаваю, Б-га свого» означають те, що пояснювалося щодо слів «Гавая — наш Б-г»: трансцендентна Гавая, відкрита в «Б-зі твоєму».

והוא מה שמעלה יתירה נודע' [נודעת] לנו מכל גדודי מעלה שקרבנו לשמו הגדול שהוא בחי' סוכ"ע ועצמיות אלקותו יתברך הוא בחי' יחיד שלמעלה מעלה מבחי' חי העולמים שהוא רק מבחי' מלך כו'

І ось у чому полягає відома нам перевага над усіма небесними воїнствами: Він наблизив нас до Свого великого Імені, яке є рівнем світла, що охоплює всі світи (совев коль альмін), і самої сутності Його Б-жественності, благословенний Він, — рівнем «Єдиного», незмірно вищим за рівень «Життя світів», що походить лише від рівня «Цар» тощо.

Особлива перевага Ізраїлю над усіма ангельськими воїнствами полягає в тому, що Б-г «наблизив нас до Свого великого Імені» — як сказано в благословенні перед Шма. Йдеться про совев коль альмін, про саму Його сутність, про рівень «Єдиного», незмірно вищий за «Життя світів» — лише рівень «Цар», від якого отримують життєву силу ангели.

וזהו שנק' כנ"י [כנסת ישראל] אחת כמ"ש אחת היא יונת³⁴ כו' שהיא מקבלת מבחי' ה' אחד ממש.

Ось чому Громаду Ізраїлю називають «одна», як сказано: «Одна вона, голубка Моя» тощо, адже вона отримує від рівня «Гавая — Єдиний» у найповнішому сенсі.

Саме тому Громаду Ізраїлю називають «одна», як у «Пісні пісень»: «Одна вона, голубка Моя». Вона отримує від «Гавая — Єдиний» — від самої єдності Б-га, а не лише від Його царювання.

8 והיינו ע"י שתהיי [שתהיה] בכח"י אחת היא לאמה^{35,36} להיות שע"י ההתכוננות תבא לבח"י אחת להיות

לה רק רצון א' לדבקה בו יתב' [יתברך]

Тобто завдяки тому, що вона перебуває в стані «Вона одна для своєї матері»: через споглядання вона досягає єдності, маючи лише одне бажання — приліпитися до Нього, благословенного Він.

Вірш «Одна вона, голубка Моя» продовжується словами «вона одна для своєї матері». Альтер Ребе пояснює, як душа досягає цієї єдності: завдяки спогляданню в неї з'являється єдине бажання — приліпитися до самого Б-га.

והוא בח"י רצוא הנ"ל לבח"י סוכ"ע לדבקה בעצמות אלקות וכמאמר מי לי בשמים כו'.

Це згаданий вище рівень рацо [прагнення] — до рівня світла, що охоплює всі світи (совев коль альмін), щоб приліпитися до самої сутності Б-жественності, як сказано: «Кого маю я на небесах», тощо.

Це описане вище рацо, тепер спрямоване до совев — трансцендентної сутності Б-га, а не до життєвої сили всередині світів; як каже псалмопівець: «Кого маю я на небесах [окрім Тебе]?»

וזהו ענין ואהבת שבק"ש [שבקריאת שמע] ופ"י וענין הרצוא היינו כמ"ש בכה ארוץ גדוד³⁷ בכה דוקא

בעצמותך וארוץ גדוד היינו בח"י אלף אלפין ישמשוניה ורבו רבבן קדמוהי יקומו³⁸

І це — зміст слів «І любитимеш» у Шма. Зміст і суть рацо полягають у тому, що написано: «У Тобі (беха) я пробігаю загін»: саме «беха» — у самій Твоїй сутності; а «я пробігаю загін» означає рівень слів «Тисяча тисяч служать Йому, і міріади міріад стоять перед Ним».

Це любов, виражена словами «І любитимеш» у Шма. Вірш Давида «У Тобі я пробігаю загін» тепер розкривається у всій повноті: беха, буквально «завдяки Тобі» (за Твоєї допомоги), прочитується як «у Тобі» — у самій сутності Б-га; а «загін» — це незліченні ангельські воїнства з видіння Даниїла.

(ועמ"ש במ"א ע"פ ורב כח לתכונתו אין מספר^{39,40} איך ששרש כל גדוד הוא בוי"ק [בו קצוות] דאצי

יעו"ש [יעיין שם]) שבכולם לא יחפוץ רק בה' לבדו.

(А див. те, що пояснюється в іншому місці щодо вірша «Великий силою, Його розуміння неосяжне», — як корінь кожного загону міститься у шести кінцях (вав кецавот) світу еманції (Ацилут); див. там) — серед усіх них він бажає лише самого Б-га.

У дужках Альтер Ребе посилається на інший маамар, де корінь кожного ангельського «загону» пов'язується із шістьма емоційними сферами духовного прояву (сфірот) світу Ацилут. Душа пробігає повз усі ці воїнства, бо бажає лише самого Б-га.

ואדלג שור היינו גם בחי' כל המקיפים עליונים כי שור הוא חומה כמ"ש בנות צעדה⁴¹ עלי שור.

«I перестрибую через стіну (шур)» стосується також рівня всіх вищих охоплювальних світл (макіфим), адже шур означає стіну, як написано: «Дочки ступали на стіну (шур)».

Друга частина вірша Давида — «завдяки моєму Б-гові перестрибую через стіну» — буквально означає, що з допомогою Б-га він долає стіну ворожого міста. Тут же ці слова стосуються ще вищого: охоплювальних світл (макіфим) — рівнів, надто високих, щоб увійти у світи, які оточують їх, як стіна оточує місто. Шур означає «стіна», як у благословенні Яакова Йосефу.

ועד"מ החומה הוא מקיף לעיר גם הם אדלג כי התשוקה היא רק למהו"ע [למהותו ועצמותו] ית' ממש

Подібно до того, як стіна оточує місто, «і через них я теж перестрибую», адже прагнення спрямоване лише до самої сутності й буття Його, благословенного Він.

Душа перестрибує навіть через ці високі охоплювальні рівні, бо її прагнення спрямоване не до жодного прояву, хай навіть найвищого, а до самої сутності Б-га.

(שגם כל המקיפים כלא חשיב אצלו ית' וכמ"ש במ"א בפ"י אדון הנפלאות⁴² כו' ולכן נק' שור כמו

שהחומה נעשית מאבני [מאבנים] שהם רק בחי' דומם כך כתיב עשה פלא⁴³ שבחי' פלא ומקיפי' [ומקיפים]

עליונים הוא רק כמו בחי' עשייה אצלו ית')

(Бо й усі охоплювальні світла перед Ним, благословенним Він, вважаються ніщо, як пояснюється в іншому місці щодо змісту слів «Володар чудес», тощо. Тому їх і називають «стіною»: адже, як стіна складена з каміння, яке є лише неживою матерією, так і написано: «Він чинить (осе) чудеса», бо рівень «чуда» і вищі охоплювальні світла перед Ним, благословенним Він, подібні лише до рівня «діяння» (асія)).

У другому відступі в дужках сказано: перед Б-гом навіть найвищі охоплювальні світла — ніщо. Тому їх називають «стіною»: стіна складена з каміння, неживої матерії; так само вірш говорить: «Він чинить чудеса». З погляду Б-га навіть «чудеса» — вищі макіфим — є лише «діянням», найнижчим видом діяльності.

וְזִי"ש [וזהו שכתוב] מִי לִי בַשָּׁמַיִם^{44,45} וְעַמֶּךָ לֹא חִפְצָתִי בָאָרֶץ כִּי שָׁמַיִם הֵם בְּחַיִּי מְקִיפִים וָאָרֶץ הֵם בְּחַיִּי פְּנִימִיִּים שְׁזָהוּ בְּחַיִּי שׁוֹר וּבְחַיִּי גְדוֹד הַנִּי"ל וָאֲדַלֵּג אוֹתָם בְּכַח הַתְּשׁוּקָה שְׁלִי בְּכַח מִמֶּשׁ בְּעִצְמוֹתָךְ:⁴⁶

І це значення слів «Кого маю я на небесах? І крім Тебе, нічого не бажаю на землі», тощо: «небеса» — це рівень охоплювальних світел, а «земля» — рівень внутрішніх світел; це, відповідно, рівні «стіни» й згаданого вище «загону». Я пробігаю повз них і перестрибую через них силою свого прагнення — «беха», справді в Твоїй сутності.

Вірш із Псалмів підсумовує сказане: «небеса» означають охоплювальні світла («стіну»), а «земля» — внутрішні світла, які входять у світи («загін»). Душа пробігає повз обидва рівні завдяки силі свого прагнення до беха — самої сутності Б-га.

РОЗДІЛ 3 • 19-11

Шов: притягнення Б-жественності вниз

9 והנה מבחינת רצוא הנ"ל בק"ש [בקריאת שמע] נעשה שוב אח"כ בתפלה.

Отже, від згаданого вище рівня рацо (руху устремління вгору) під час Шма згодом постає шов (повернення донизу) у молитві.

Висхідний рацо під час Шма згодом приводить до шов у молитві — Шмоне-Есре.

ולכן גם בסוף הק"ש [הקריאת שמע] הוא מסיים אני ה' אלהיכם פ"י אלקיכם ממש להיות ב"י גילוי אלקות בכל או"א [אחד ואחד] מלמעלה למטה למהוי אחד באחד⁴⁷ כו'.⁴⁸

Тому й наприкінці Шма завершують словами: «Я — Гавая, ваш Б-г», тобто буквально «ваш Б-г»: щоб у кожному без винятку, згори донизу, було розкриття Б-жественності, «щоб стати єдиним з Єдиним» тощо.

Ось чому навіть саме Шма завершується сходженням униз: «Я — Гавая, ваш Б-г», де «ваш Б-г» мається на увазі буквально — Б-жественність розкривається в кожній окремій людині, згори донизу. Вислів Зогару «щоб стати єдиним з Єдиним» описує це єднання, коли Єдиний угорі розкривається в тому, хто внизу.

10 ואח"כ בשמ"ע [בשמונה עשרה] **בח"י ברכאן נמשך זה הגילוי אור בבחי' שוב ממש בח"י ברכות באמרו בא"י**
מברוך אתה ה' מברוך לאתה בגילוי לנוכח כידוע.

Після цього, у молитві Шмоне-Есре, у вісімнадцяти благословеннях, це розкриття світла притягується вниз у стані справжнього шов (повернення) — у вісімнадцяти благословеннях, коли промовляють: «Благословенний Ти, Гавая»: від «Благословенний» до «Ти» — у відкритому вияві, як безпосереднє звернення, як відомо.

У молитві Шмоне-Есре розкриття притягується вниз у повному шов через її вісімнадцять благословень. Кожне починається словами «Благословенний Ти»: перехід від «Благословенний» (що в хасидизмі розуміють як притягнення світла вниз) до «Ти» є безпосереднім зверненням до Б-га як до присутнього й відкритого.

ואחר שמ"ע [שמונה עשרה] **בלימוד התורה נמשך גילוי זה בתורה כמ"ש ותורה אור** ⁴⁹ **כו' כי רוח אייתי**
רוח כו'

Після молитви Шмоне-Есре, під час вивчення Тори, це розкриття притягується в Тору, як написано: «і Тора — світло» тощо, адже «дух приносить дух» тощо.

Після молитви йде вивчення Тори, і те саме розкриття притягується в Тору, яку книга Приповістей називає «світлом». Принцип «дух приносить дух» пояснює цей зв'язок: дух, який людина пробуджує під час молитви, приносить відповідний дух згори в її навчання.

וע"י בחי' הרצוא הנ"ל נמשך בחי' רוח המשכה מלמעלה למטה וכמ"ש אם ישים אליו לבו ונשמתו
אליו יאסף ⁵⁰ **כו'**

Завдяки згаданому вище рівню рацо (прагнення до піднесення) притягується вниз рівень «духу» — відбувається притягнення згори вниз, як написано: «Якщо він зверне до Нього своє серце, Його дух і Його душу Він збере до нього» тощо.

Саме рацо під час Шма притягує цей «дух» униз. Слова книги Йова «Якщо він зверне до Нього своє серце, Його дух і Його душу Він збере до нього» тлумачаться так: коли людина звертає своє серце до Б-га, дух Б-га притягується до неї.

ואח"כ במעשה המצות נמשך בחי' שוב זה יותר וכידוע בשרש ענין המצות שהוא להמשיך האור בכלי
דוקא וכמ"ש כי נר מצוה כו'.

Після цього, під час практичного виконання міцвот, цей рівень шов притягується ще далі вниз, як відомо про корінь міцвот: він полягає в тому, щоб притягнути світло саме в посудину, як написано: «Бо міцва — світильник» тощо.

Шов іще більше проявляється в практичних міцвот. Корінна мета міцвот — притягнути Б-жественне світло в посудину, тобто у фізичні предмети й дії, — на що вказують слова «міцва — світильник»: світильник є посудиною, що вміщує світло.

11 ועל קיום המצות ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] **בע"כ** [בעל כרחך] **אתה חי** ^{51,52} **פ"י לפי שאחר האהבה והתשוקה במס"נ** [במסירות נפש] **בבחי רצוא הנ"ל אח"כ נעשה בחי שוב להיות בע"כ** [בעל כרחך] **אתה חי בגוף כדי להיות גילוי אור האלקי מלמעלה למטה במעשה המצות.**

Стосовно виконання міцвот (заповідей) наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «Проти своєї волі ти живеш». Це означає, що після любові й прагнення із самопожертвою (месірут нефеш), у згаданому вище стані рацо (прагнення вгору), згодом настає стан шов (повернення) — «проти своєї волі ти живеш» у тілі, — щоб Б-жественне світло могло розкритися згори донизу через виконання міцвот.

Слова Мішни «Проти своєї волі ти живеш» стосуються міцвот. Після рацо душі — настільки сильного прагнення в любові, що вона готова цілковито віддати себе, — душа мусить «повернутися» й продовжувати жити в тілі проти своєї волі, адже лише там через практичне виконання міцвот може розкритися внизу Б-жественне світло.

וזהו פ"י בכל לבבך ⁵³ **במס"נ** [במסירות נפש] **תחילה בבחי הרצוא ואח"כ ובכל נפשך היא בחי שוב לקשר מחדו"מ** [מחשבה דבור ומעשה] **במחדו"מ** [מחשבה דבור ומעשה] **של התורה ומצות כו'.**

У цьому полягає значення слів «усім серцем» — спершу із самопожертвою, у стані рацо, — а потім «і всією душею», що відповідає рівню шов: поєднати думку, мовлення й дію з думкою, мовленням і дією Тори та міцвот тощо.

Два вислови з Шма відповідають двом рухам: «усім серцем» — це самовіддане рацо, а «і всією душею» — це шов, коли людина пов'язує свої думку, мовлення й дію з думкою, мовленням і дією Тори та її заповідей.

РОЗДІЛ 4 • 112-15

Шов — це небо, рацо — земля

12 והנה בחי השוב נקי שמים כי הנה בבחי השוב הזה בתומ"צ [בתורה ומצות] **נמשך האור למעלה בבחי מקיף כידוע שהמצות הן בחי מקיפי** [מקיפים] **וע"כ נעשו המצות לבושים לנשמה בגי"ע** [בגן עדן] **כי הלבושים והמקיפי** [והמקיפים] **ענין א' הם כו'.**

Тепер рівень шов (повернення) називається «небом», адже на цьому рівні шов, через Тору й міцвот, світло притягується догори як охоплювальне світло; відомо, що міцвот є охоплювальними світлами (макіфім). Тому міцвот стають одягом для душі в Еденському саду, бо одяг і охоплювальні світла — одне й те саме тощо.

Тепер шов ототожнюється з «небом». Через Тору й міцвот притягується світло, що охоплює душу (макіф), як небеса охоплюють землю. Тому міцвот стають «одягом» душі в Еденському саду: одяг є різноманітним охопленням.

וז"ש [וזהו שכתוב] צרורה בצרור החיים^{54, 55} כו' צרור זה היינו המצות כידוע והתורה אע"פ [אף על פי] שנק' מזון⁵⁶ מ"מ היא ג"כ בחי לבוש כמ"ש עטה אור כשלמה⁵⁷

Ось що означають слова «зв'язана у вузлі життя» тощо: цей «вузол» — це міцвот, як відомо. А Тора, хоча й називається «їжею», усе ж також є одягом, як сказано: «Він огортається світлом, наче одягом».

У благословенні Авігаїл, щоб душа Давида була «зв'язана у вузлі життя», мається на увазі міцвот, які огортають душу. Тора називається «їжею», яка засвоюється всередині, як внутрішнє світло; однак вона також є одягом, як сказано в Псалмі: Б-г «огортається світлом, наче одягом», — світло тут означає Тору.

(ועיין דבר זה במ"א ע"פ כי ביום הזה יכפר^{58, 59} כו' בענין כך היא דרכה של תורה כו' אשריך וטוב לך.⁶⁰ וע"פ וראיתם אותו וזכרתם^{61, 62} כו' וע"פ את שכתותי תשמרו)

(Див. про це також в іншому місці: до слів «Бо цього дня Він спокутує» тощо — у зв'язку з темою «Такою є дорога Тори... щасливий ти, і добре тобі»; а також до слів «І побачите його та згадаєте» тощо; і до слів «Мої шабати дотримуйтеся».)

Ця дужкова примітка відсилає до інших маамарів, де цю тему розвинуто: до спокутування в Йом-Кіпур (де Тора є власним «одягом» Б-га), до цицит і до дотримання шабату.

ע"כ נק' בחי' שוב זה ע"י תומ"צ [תורה ומצות] בשם שמים כי כמו שהשמים מקיפי [מקיפם] לארץ כך בחי' השוב הזה הוא בחי' מקיף לבחי' הרצוא דארץ הנ"ל.

Тому цей рівень шов, досягнутий через Тору й міцвот, називається «небом»: адже так само, як небеса охоплюють землю, цей рівень шов охоплює згаданий вище рівень рацо (прагнення до Б-га) — «землю».

Отже, шов, якого досягають через Тору й міцвот, називається «небом»: він оточує «землю» рацо душі, як небеса оточують землю.

ועוד זאת עד"מ מארץ ושמים הגשמיים הרי אנו רואים שהארץ אינה רק כגרגיר חרדל לגבי מרחב הכדור של השמים המקיפי [המקיפם] עליה מכל צדדיה בהשואה אחת.

Крім того, з прикладу матеріальних землі й небес бачимо, що земля — лише наче гірчичне зернятко порівняно з неосяжним простором небесної сфери, яка рівномірно оточує її з усіх боків.

Другий висновок із матеріального світу: порівняно з неосяжною сферою небес, що рівномірно оточують її з усіх боків, уся земля не більша за гірчичне зернятко.

כך ערך בחיי הרצוא הזה דארץ לגבי בחיי השוב דתומ"צ [דתורה ומצות] שנקי רצונו וחכמתו ית' הוא רק כערך גרגיר חרדל לגבי מרחב הגדול דשמי' [דשמים].

Так само співвідношення цього рівня рацо — «землі» — з рівнем шов Тори й міцвот, які називаються Його волею та Його мудрістю, благословенний Він, подібне до співвідношення гірчичного зернятка з неосяжним простором небес.

Таке саме співвідношення існує і в духовному вимірі. Рацо душі, яким би сильним воно не було, мале порівняно із шов Тори й міцвот, адже Тора й міцвот — це власні воля й мудрість Б-га, тоді як рацо є лише прагненням створіння.

13 וזהו השמים כסאי⁶³ והארץ הדום רגלי פי הדום רגלי הוא ע"ד השרפרף לכסא שמגביה הרגלים כך הנשמות שנקי ברא כרעא דאבוה^{64, 65} מתעלים ע"י בחיי ארץ הוא בחיי הרצוא.

Ось [значення слів:] «Небеса — Мій престол, а земля — підніжжя Моїх ніг». «Мое підніжжя» — це наче підставка для ніг біля престолу, яка піднімає ноги; так і душі, що називаються «син — нога свого батька», підносяться завдяки рівню «землі», яким є рацо (прагнення вгору).

Вірш Ісаї «Небеса — Мій престол, а земля — підніжжя Моїх ніг» тепер тлумачиться через рацо (прагнення вгору) і шов (повернення). Підставка для ніг піднімає ноги; душі називаються «ногами» Б-га («син — нога свого батька»), і їх підносить «земля» — рацо, спрямоване вгору.

ודרך פרט כל זמן שיש עליי [עלייה] לבחי ארץ העליונה היא כנס"י [כנסת ישראל] כמו בשבת ויו"ט [ויום טוב] דכתיב אם תשיב משבת רגלך⁶⁶ וכן הגי' י"ט נקי ג' רגלים.^{67, 68, 69}

Зокрема, щоразу, коли відбувається піднесення до рівня вищої «землі», якою є громада Ізраїлю, як у Шабат і свята, [це називається словом «нога»]: як сказано: «Якщо відвернеш ногу свою (раглеха) через Шабат», і так само три свята називаються трьома регалим («ногами»).

Зокрема, вища «земля» — це громада Ізраїлю, і її піднесення відбуваються в Шабат і свята; обидва пов'язані зі словом «нога»: Шабат — у вислові «Якщо відвернеш ногу свою через Шабат», а три свята називаються регалим — «ногами».

14 והשמים כסאי היינו בחיי שוב שהוא ירידה והמשכה ה"ז [הרי זה] כמו היושב על הכסא שמשפיל קומתו.

І «Небеса — Мій престол» — це рівень шов (руху вниз), тобто спуск і притягнення вниз; це подібно до того, хто сидить на престолі й опускає свою поставу.

«Небеса — Мій престол» означає шов (рух униз), спуск: той, хто сидить на престолі, опускає свою поставу.

וזהו ואתה קדוש⁷⁰ יושב תהלות ישראל. פיי שהוא ית' קדוש ומובדל מכל העולמות רק עיי תהלות ישראל נמשך להיות יושב ונשפל למטה וכמאמר שהקב"ה יושב ועוסק בתורה⁷¹ כו'.

Це і є [значення слів] «А Ти, Святий, сидиш [на престолі] на хвалах Ізраїлю». Його значення таке: Він, благословенний Він, святий і відокремлений від усіх світів; лише завдяки хвалі Ізраїлю Він притягується до того, щоб «сидіти», опускаючись униз, як сказано, що Святий, благословенний Він (Кудша бріх ху), сидить і займається Торою тощо.

Так само й у псалмі сказано: «Ти, Святий, сидиш на хвалах Ізраїлю»: Б-г «святий» — відокремлений від усіх світів і вищий за них; лише завдяки хвалам Ізраїлю Він притягується, щоб «сісти», опускаючись і відкриваючись унизу. Талмудичний образ Б-га, який «сидить і займається Торою», відображає цей самий спуск у Тору.

15 וזהו שנק' התפלה סולם⁷² מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. פיי הסולם הוא העליי [העלייה] בבחי'

רצוא אך ראשו מגיע השמימה שבשמו"ע [שבשמונה עשרה] מתחיל השוב כנ"ל ועיקרו אח"כ עיי תומ"צ [תורה ומצות].

Ось чому молитву називають «драбиною, поставленою на землі, вершина якої сягає небес». Тобто драбина — це підйом у стані рацо (прагнення вгору), але її вершина «сягає небес», адже у Шмоне-Есре починається шов (повернення), як згадувалося вище, а його головна частина настає згодом через Тору й міцвот.

Зогар називає молитву драбиною зі сну Яакова: «поставленою на землі, а її вершина сягає небес». Сама драбина — підйом угору — це рацо; але її вершина «сягає небес»: шов починається на вершині молитви, у Шмоне-Есре, а завершується через Тору й міцвот.

וזשארז"ל [וזהו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] לחד מ"ד [מאן דאמר] דארץ קדמה⁷⁴ לשמים בבריא' [בבריא' / בבריא'ת]. כי הרי מבואר למעלה בענין ק"ש [קריאת שמע] וש"ע [ושמונה עשרה] ותורה דבחי' הרצוא צ"ל קודם לבחי' השוב

Ось що сказали наші мудреці, благословенної пам'яті: за однією думкою, земля передувала небу під час створення. Адже вище було пояснено, стосовно Шма, Шмоне-Есре й Тори, що рівень рацо має передувати рівню шов.

Цим пояснюється талмудична думка, що землю було створено раніше за небо: як показано вище, у послідовності Шма, Шмоне-Есре та вивчення Тори рацо передує шову.

וכך היא המדה כי מאתעדל"ת [מאתערותא דלתתא] דוקא נעשה אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] וכמ"ש אם ישים אליו לבו⁷⁵ ואז אח"כ רוחו ונשמתו אליו יאסף

І такий порядок: саме внаслідок пробудження знизу (ітарута делетата) відбувається пробудження згори (ітарута делейла), як написано: «Якщо він спрямує до Нього своє серце», і лише тоді, згодом: «Його дух і його душу Він збере до нього».

Це загальне правило: пробудження згори (Б-жественна відповідь) відбувається лише завдяки пробудженню знизу (ініціативі людини). Вірш з книги Йова показує порядок: спершу «він спрямує до Нього своє серце», а потім «Його дух і його душу Він збере до нього».

וע"כ ארץ שהוא לי [לשון] רצוא קדמה לשמים שהוא בחי' שוב.

Тому «земля», що є назвою рацо, передувала «небу», яке є рівнем шову.

Отже, ерец — «земля», тобто рацо, прагнення, — передувала «небу», тобто шову, поверненню.

РОЗДІЛ 5 • 116

Навіщо світ існує заради Тори та Ізраїлю

16 ובכ"ז [ובכל זה] יובן משארז"ל [מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] בראשית בשביל ישראל שנק' ראשית וגם בשביל התורה שנק' ראשית. ברא אלקים את השמים ואת הארץ הגשמיים.

Попри все це, тепер зрозуміємо сказане нашими мудрецами, благословенної пам'яті: «Берешит — заради Ізраїлю, який названий “початком”, а також заради Тори, названої “початком”, — Б-г створив небеса й землю», тобто фізичні небеса й землю.

Адмор га-Закен повертається до запитання з першого абзацу: чому мудреці сказали, що фізичні небеса й земля створені «заради» Ізраїлю та Тори?

דהנה בתורה ובישראל יש בחי' שמים וארץ רוחניים. בתורה הוא בחי' שוב שהוא בחי' שמים כנ"ל. ובישראל בעבודתם במס"נ [במסירות נפש] הוא בחי' רצוא בחי' ארץ.

Адже в Торі та в Ізраїлі є духовні небеса й земля. У Торі це рівень шов [рух згори вниз], що є рівнем «небес», як пояснювалося вище; а в Ізраїлі, в їхньому служінні, що є самопожертвою (месірут нефеш), це рівень рацо [прагнення вгору] — рівень «землі».

Відповідь така: Тора й Ізраїль втілюють кожен один із двох духовних рухів. Тора — це шов: воля й мудрість Б-га, що сходять униз, — і тому вона є «небесами»; Ізраїль у своєму служінні, сповненому самопожертви, втілює рацо — порив угору, — і тому є «землею».

וע"כ על ידי תורה וישראל דוקא יתקיימו שמים וארץ הגשמיים [הגשמיים] דהיינו ע"י בחי שמים וארץ הרוחניים שהוא בחי רצוא ושוב שע"י תורה וישראל

Тому саме завдяки Торі та Ізраїлю підтримується існування фізичних небес і землі — тобто завдяки духовним небесам і землі, якими є рацо й шов, що виявляються через Тору та Ізраїль.

Отже, саме завдяки цим духовним відповідникам — рацо й шов, що виникають через Ізраїль і Тору, — продовжують існувати фізичні небеса й земля.

(וזהו ואשים דברי בפ"ך ⁷⁶ כ"י לנטוע שמים וליסוד ארץ. וגם י"ל [יש לומר] שבתומ"צ [שבתורה ומצות] עצמן יש בחי שמים וארץ כי המצות מעשיות הן בחי ארץ כי הארץ הדום רגלי ⁷⁷ שרפרף.)

(І це [мається на увазі у словах]: «І Я вклав слова Мої в уста твої» тощо, «щоб насадити небеса й закласти основи землі». Можна також сказати, що в самих Торі та міцвот є рівні небес і землі: практичні міцвот — це рівень «землі», адже «земля — підніжжя ніг Моїх», підставка для ніг.

У дужках наведено підтвердження й уточнення. В Ішаягу Б-г каже: «Я вклав слова Мої в уста твої... щоб насадити небеса й закласти основи землі»: Тора утверджує небеса й землю. Або ж можна сказати, що самі Тора та міцвот містять небеса й землю: практичні міцвот — це «земля», «підніжжя», яке підносить людину.

וכך צדקה תרומם גוי. ⁷⁸ ותורה היא בחי שמים והמשכה. וע"י [ועיין] על מאמר מזוזה מימין ⁷⁹ כ"י.

І так само: «Цдака підносить народ». А Тора — це рівень «небес» і сходження [світла згори]. Див. також пояснення до вислову «мезуза праворуч» тощо.

Так само й слова «Цдака підносить народ»: практична міцва підносить, мов підніжжя. Тора, натомисть, є «небесами» — сходженням [світла згори]. Читача також відсилають до іншого обговорення вислову «мезуза праворуч».

וזהו ואשים דברי בפ"ך הוא בחי תורה. ובצל ידי כסיתך הוא בחי מצות שע"י לנטוע שמים וליסוד ארץ.

І це [мається на увазі у словах]: «І Я вклав слова Мої в уста твої» — це рівень Тори; «і тінню руки Моєї Я вкрив тебе» — це рівень міцвот; і завдяки цьому — «насадити небеса й закласти основи землі».

Тепер вірш Ішаягу розділяється на дві частини: «Я вклав слова Мої в уста твої» — це Тора, а «тінню руки Моєї Я вкрив тебе» — це міцвот, що огортають людину, наче покривало. Разом вони «насаджують небеса й закладають основи землі».

וא"ש [ואתי שפיר] דבראשית היינו בשביל התורה שנק' ראשית שיש בה עצמה בחי' שמים וארץ תומ"צ [תורה ומצות]. לכן ע"ז מתקיימים שמים וארץ וכן בשביל ישראל כו' שיש בהן בחי' רוי"ש [רצוא ושוב]. ועיין מ"ש ע"פ הזוהר פרשה שופטים⁸⁰ שמים וארץ אינן סהדין⁸¹ כו':⁸²

Отже, добре зрозуміло, що Берешит означає «заради Тори, названої «початком»», адже сама вона містить рівні небес і землі — Тору та міцвот. Тому завдяки їй підтримуються небеса й земля; так само й «заради Ізраїлю» тощо, адже в них є рівні рацо й шов. Див. також пояснення до слів Зоару в розділі Шофтім: «Небеса й земля — свідки» тощо.)

Отже, Тора, яка сама містить небеса й землю — вивчення Тори та міцвот, — цілком слушно є «початком», заради якого створено світ; завдяки їй існують небеса й земля. Ізраїль так само містить рацо й шов, тож світ існує й заради нього. У дужках завершується абзац посиланням на пояснення вислову Зоару в розділі Шофтім: «Небеса й земля — свідки».

РОЗДІЛ 6 • 117-21

Нова земля прийдешнього часу

17 והנה כ"ז [כל זה] הוא ענין שמים וארץ דעכשיו שצ"ל תחלה בחי' ארץ רצוא. ואח"כ מקבלת מבחי' שמים השוב כו'.

Отже, усе це стосується нинішніх неба й землі: спершу має бути рівень «землі» (бхіна) — рацо (прагнення вирватися назовні), а згодом вона отримує від рівня «небес» — шов (повернення), тощо.

Усе сказане досі описує небо й землю такими, якими вони є тепер: спершу — «земля» рацо, а потім — «небо», шов, яке вона отримує у відповідь.

אבל לע"ל [לעתיד לבוא] כתיב הנני עושה חדשה⁸³ בארץ. ופי' וענין התחדשות זו בבחי' ארץ. היינו משום דלע"ל [דלעתיד לבוא] לא יהיה שייך בחי' רצוא דארץ ע"ד שהוא עכשיו

Але про прийдешній час сказано: «Ось Я творю нове на землі». Значення і суть цього оновлення бхіни «землі» полягає в тому, що у прийдешній час рацо «землі» вже не матиме місця так, як воно існує тепер,

Пророки говорять про «нове на землі» у прийдешній час (слова Адмора га-Закена поєднують вислів з Ішаягу «Ось Я творю нове» зі словами Їрмеягу «нове на землі»). Новизна стосуватиметься самої «землі»: рацо, яким ми знаємо його тепер, уже не матиме місця.

שהוא ענין הרצוא והתשוקה לצאת מההפך אשר החושך יכסה ארץ⁸⁵ כו' כנ"ל בענין פסוד"ז [פסוקי

[דזמרה]

— тобто рацо й прагнення вирватися зі стану, протилежного цьому, коли «темрява вкриває землю», тощо, як пояснювалося вище щодо віршів хвали,

Нинішнє рацо — це прагнення вирватися зі стану, протилежного цьому, коли «темрява вкриває землю». Саме тому, як пояснювалося вище, потрібні Псукей де-Зімра (вірші хвали).

שהוא בחי' רוממות אל בגרונם⁸⁶ כדי שע"ז נעשה חרב פיפיות לעשות נקמה בגוים⁸⁷ הוא נה"ב [נפש

הבהמית] והגוף כו' דהיינו שע"ז הרצוא נעשה בטול רצון בחי' אתהפכא חשוכא לנהורא.

які є бхіною «величання Б-га — в їхньому горлі», аби завдяки цьому поставав «двосічний меч для помсти народам» — тобто тваринній душі (нефеш габагаміт) і тілу тощо; іншими словами, завдяки рацо постає самоусунення волі (бітуль) — бхіна «перетворення темряви на світло».

Псукей де-Зімра — «величання Б-га — в їхньому горлі» — стають «двосічним мечем», що чинить «помсту народам», під якими тут маються на увазі тваринна душа і тіло. Завдяки рацо власна воля людини самоусувається перед Б-гом, і «темрява перетворюється на світло»: самі сили приховування перетворюються на святість.

שזה אינו שייך רק עכשיו שיש קליפות המסתירים עד שהחשך יכסה ארץ והוא בחי' לבושים המלבישים ומסתירים וכמ"ש אלביש שמים קדרות⁸⁸ כו'.

Це властиве лише тепер, коли є оболонки (кліпот), що приховують, аж поки «темрява вкриває землю»; це бхіна одягу, який огортає й приховує, як сказано: «Я зодягаю небеса в темряву», тощо.

Усе це стосується лише нинішнього часу, коли кліпот приховують Б-жественність, наче одяг, що її закриває, як описано словами «Я зодягаю небеса в темряву». Там, де немає темряви, немає й потреби вириватися з неї.

18 ולכן הוזהרנו בק"ש [בקריאת שמע] השמרו לכם⁸⁹ פן יפתה לבבכם וסרתם כו' והשתחוויתם פ"י שכל

קליפה המסתרי נק' אלהים אחרים ועבודת כוכבים

Тому в молитві Шма нас застерігають: «Стережіться, щоб серце ваше не спокусилося і ви не відступили...» тощо, «і не вклонилися». Тобто кожна оболонка (кліпа), що приховує, називається «іншими богами» та «ідолопоклонством»;

Оскільки нині існує приховування, Шма застерігає: «Стережіться, щоб серце ваше не спокусилося... і ви не вклонилися [іншим богам]». У термінах хашидизму кожна кліпа, що приховує Б-жественність, є «іншими богами»: усе, що приховує Б-жественність, є різновидом ідолопоклонства.

והשתחואה היינו בחינת המשכה כמו ע"י השתחואה בקדושה בכריעה בברוך⁹⁰ שממשיך גילוי אלקות. כך את זלעז"ז [זה לעומת זה]⁹¹ כו'.

а уклін означає притягнення згори вниз — так само, як завдяки уклону у святості, під час уклону на слові «Благословенний», притягують розкриття Б-жественності. Так само й тут: «одне навпроти другого [створив Б-г]» тощо.

Уклін означає притягнення згори вниз. У святості уклін на слові «Благословенний» у молитві Аміда притягує розкриття Б-жественності; а оскільки «Б-г створив одне навпроти другого», уклін «іншій стороні» притягує до неї життєву силу (хают).

19 וזהו מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] ישראל שבחוץ לארץ⁹² עובדי ע"ז [עבודה זרה] בטהרה הם. דהיינו כשהוא ח"ו [חס ושלום] לגמרי חוץ לארץ העליונה שהוא בחי' הרצון לה' ית' בחי' ארץ שרצתה⁹³ כו'

Ось [значення] слів наших мудреців, благословенної пам'яті: «Євреї, які живуть поза Землею, є ідолопоклонниками в чистоті». Тобто коли людина, не дай Б-г, цілковито перебуває «поза землею» — горішньою «землею», що є рівнем волі до Б-га, благословенний Він, рівнем «землі, що прагнула...» тощо, —

Талмуд говорить, що євреї, які живуть поза Землею Ізраїлю, «поклоняються ідолам у чистоті» — тобто невинно. Альтер Ребе тлумачить «Землю» як горішню «землю», як волю й прагнення до Б-га («землю, що прагнула виконати волю свого Творця»). Той, хто цілковито перебуває «поза» цією землею, втратив усе рацо [прагнення до Б-га].

רק שנמשך לגמרי אחרי הבלי עוה"ז הגם שהם דברים המותרים מבחי' טוב שבנוגה ע"ז גורם יניקה והמשכה לבחי' נוגה.

а натомість цілковито захоплюється марнотою цього світу — навіть якщо це дозволені речі, що походять від доброго аспекту Ноги [проміжної оболонки (кліпи)], — і цим спричиняє живлення та низхідне притягнення до рівня Ноги.

Така людина цілковито захоплена мирськими насолодами. Навіть якщо це дозволені речі, що походять від добра в Нозі — проміжній кліпі, яку можна піднести до святості або яка може впасти, — гонити за ними заради них самих живить Ногу, замість того щоб підносити її.

20 וזה נקרא השתחואה והמשכה לבח"י אלהים אחרים כו' דהיינו תוס' [תוספת] יניקה לחיצונים. ועי"ז ועצר את השמים⁹⁴ ולא יהיה מטר שלא יהיה ההמשכה בקדושה מבח"י שוב דשמים עליונים כו'

Це називається поклонінням і притягуванням до рівня «інших богів» тощо — тобто додатковим живленням зовнішніх сил. І через це «Він замкне небеса, і не буде дощу»: не відбуватиметься притягування вниз у святості з боку шову (повернення згори вниз) вищих небес тощо.

Прагнення до матеріальних речей заради них самих є «поклонінням іншим богам»: воно дає додаткове живлення зовнішнім силам — кліпот (оболонкам). Наслідок, про який сказано в Шма, — «Він замкне небеса, і не буде дощу» — означає, що шов, притягування вниз святості з вищих «небес», буде затримано.

ובהיות כן צריך כ"א [כל אחד / כל אחת] לעורר בח"י רצוא אם ישם אליו לבו⁹⁵ לאהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למתיקו כו'

Отже, кожна людина має пробудити рацо (прагнення вгору) — «якщо спрямує до Нього своє серце», — щоб перетворити темряву на світло, а гіркоту — на солодкість тощо,

Тому кожна людина має пробудити рацо, спрямувавши своє серце до Б-га, щоб перетворити темряву на світло, а гіркоту — на солодкість.

ולעבדו בכל לבבכם⁹⁶ כו' שזהו בח"י ארץ ועי"ז ונתתי מטר ארצכם⁹⁷ כו' הוא בח"י השוב.

і «служити Йому всім вашим серцем» тощо — це рівень «землі»; і завдяки цьому «Я дам дощ вашій землі» тощо — це рівень шову.

Це означає «служити Йому всім вашим серцем» — «землю» рацо; у відповідь на це приходить «Я дам дощ вашій землі» — шов, що спускається з небес. Таким чином, другий абзац Шма описує і проблему, і спосіб її усунення.

משא"כ לעתיד לבא דכתיב ואת רוח הטומאה⁹⁸ אעביר כו' ולא יהיה כלל בח"י קליפה המסתרת גילוי אלקות וכן נאמר ולא יכנף עוד מור"ך⁹⁹ והיו עיניך רואות כו'.

У Майбутньому буде інакше, адже сказано: «І Я усуну дух нечистоти» тощо: жодна кліпа не приховуватиме розкриття Б-жественності. Також сказано: «І більше не буде прихований твій Учитель, і твої очі бачитимуть» тощо.

У Майбутньому все буде інакше: Б-г обіцяє «усунути дух нечистоти», тож жодна кліпа не приховуватиме Б-жественність, а «твій Учитель більше не буде прихований; твої очі бачитимуть».

א"כ א"צ [אין צריך / אינו צריך] **כלל ענין בחי הביטול של היש שזהו בחי הרצוא דעכשיו לצאת מבחי ההפך המנגד כו'.**

Отже, зовсім не буде потреби в самоусуненні (бітулі) відчуття «еш» (самостійного існування), тобто в теперішньому рацо — виході зі стану, протилежного йому й такого, що протистоїть йому тощо.

Тоді не буде потреби самоусувати відчуття власного «еш», чим займається нинішнє рацо, вириваючись зі своєї протилежності.

וזהו הנני עושה חדשה בארץ. פ"י שלא יהיה כמו עכשיו בחי רצוא ואתעדל"ת [ואתערותא דלתתא] **שעי"ז**
יהיה ההמשכה שאז כיון שיהיה הגילוי למטה כמו למעלה א"כ אין שיך רצוא כו'

І це означає: [«Ось Я творю нове на землі».] Тобто, як тепер, не буде рацо й пробудження знизу (ітарута делетата), завдяки яким відбувається притягування вниз; адже тоді, коли розкриття внизу буде таким самим, як угорі, рацо не матиме місця тощо.

Це і є «нове на землі»: «земля» більше не буде рацо такого роду. Тепер притягування вниз залежить від нашого рацо, пробудження знизу; тоді ж, оскільки Б-жественність буде розкрита внизу так само явно, як угорі, не буде нічого, до чого слід було б «прагнути».

(ובזה י"ל [יש לומר] מ"ש כי ההרים ימוש¹⁰⁰ כו' כי הר היינו בחי רצוא כנודע מענין לא כאברהם שקראו הר¹⁰¹ כו' ואז יתבטל בחי זו כיון שגם למטה יהיה הגילוי ממש עין בעין יראו¹⁰² כו')

(Цим можна пояснити сказане: «Гори зрушаться» тощо, адже «гора» означає рівень рацо, як відомо з вислову «не як Avraham, який назвав його горою» тощо; тоді цей рівень буде усунуто, бо й унизу буде справжнє розкриття — «око в око побачать» тощо.)

Пояснення в дужках: це дає змогу зрозуміти слова «гори зрушаться». «Гора» символізує рацо — піднесення вгору (у Талмуді сказано, що Avraham назвав місце Храму «горою»). Коли Б-жественність буде видима внизу «око в око», таке піднесення вже не буде потрібне.

וע"כ אמר שיהיה אז בחי השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה¹⁰³ אני דוקא דהיינו מצד אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] **בלבד ולא מצד אתעדל"ת** [אתערותא דלתתא] **כלל כי א"צ** [אין צריך / אינו צריך]
אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] **רק לברר ולהפך מחשוכא לנהורא כנ"ל**

Тому сказано, що тоді будуть «нові небеса й нова земля, які творю Я» — саме «Я», тобто завдяки лише пробудженню згори (ітарута делейла), а не завдяки пробудженню знизу взагалі; адже пробудження знизу потрібне тільки для того, щоб очистити й перетворити темряву на світло, як сказано вище.

Тому Б-г каже: «нові небеса й нова земля, які творю Я» — саме «Я», лише завдяки пробудженню згори. Пробудження знизу потрібне тільки для того, щоб очистити світ і перетворити темряву на світло.

אבל לע"ל [לעתיד לבוא] שא"צ [שאין צריך / שאינו צריך] לזה יהי [יהיה] בחי אתעדלי"ע [אתערותא דלעילא] לבד ע"כ
אמר אשר אני עושה

Але в Майбутньому, коли в цьому не буде потреби, буде лише пробудження згори (ітарута делейла). Тому Він сказав: «я творю».

У Майбутньому, коли не буде темряви, яку треба перетворювати, усе прийде лише згори; звідси й слова «я творю».

והיינו שקורא אותן בשם שמים חדשים וארץ חדשה. פי שבאים בבחי גילוי מלמעלה למטה מצד
עצמות המאציל אשר לא היה עדיין בחי כזו בבחי גילוי בראשית ההשתלשלות.

Саме тому Він називає їх «новими небесами» й «новою землею». Це означає, що вони постають як розкриття згори вниз, від самої сутності Еманатора, — рівень, який ще не розкривався на початку ланцюга послідовного розгортання світів згори вниз (ішталшелут).

Саме тому їх названо «новими» небесами й «новою» землею: це розкриття походить від самої сутності Б-га, «Еманатора», — рівня, який не розкривався навіть на самому початку ланцюга світів.

כמו דכתיב ביום עשות¹⁰⁴ ה' אלקים ארץ ושמים ענין אלקים זה היינו בחי הצמצום וההסתר.

Як написано: «У день, коли Гавая Елокім створив землю й небо»; цей Елокім — рівень скорочення (цимцуму) й приховування.

На відміну від них, нинішні небо й земля були створені, як сказано в Берешит 2:4, через «Гавая Елокім», а «Елокім» — це Ім'я, пов'язане з цимцумом, тобто скороченням і приховуванням.

ששמים וארץ דעכשיו נמשכו על ידי שם אלקים כמ"ש בראשית ברא אלקים¹⁰⁵ כו' וע"י ארץ שהוא
בחי רצוא נמתק הדין והצמצום דשם אלקים המעלים והמסתיר.

Адже нинішні небо й земля постали через Ім'я Б-га (Елокім), як написано: «На початку Елокім створив...»; а завдяки «землі», яка є рівнем рацо [прагнення до піднесення], підсолоджуються суд і цимцум Імені Елокім, що затуляє й приховує.

Нинішній світ постав через Ім'я Елокім («На початку Елокім створив»). Саме рацо «землі» пом'якшує — буквально «підсолоджує» — суд і приховування Елокім.

21 וזהו ביום עשות¹⁰⁶ ה' אלקים שנכלל אלקים זה בהוי"ה וזהו פי' עשות ה' אלקים. היינו יחוד והתכללות שמות אלו יחד.

Це [значення вислову] «У день, коли Гавая Елокім створив»: Ім'я Б-га (Елокім) поглинається Ім'ям Б-га (Гавая). У цьому й полягає значення слів «Гавая Елокім створив» — у єднанні та злитті цих Імен.

Поеднання «Гавая Елокім» у вірші виражає те, що Ім'я Елокім (скорочення) поглинається Гавая (не-скінченністю). Отже, «Гавая Елокім створив» означає єднання й злиття цих двох Імен.

וכ"ז [וכל זה] הוא ע"י ארץ ושמים כח"י רוי"ש [רצוא ושוב]. אך צ"ל ארץ קדמה דוקא כח"י רצוא תחלה.

Усе це відбувається завдяки «землі» й «небу» — рацо ве-шов (пориву й поверненню); однак «земля» має бути першою — спершу рівень рацо.

Це єднання досягається через «землю» й «небо» — рацо ве-шов; у нинішньому порядку «земля» має бути першою, як сказано у вірші: «земля і небо».

אבל לעתיד שיהיו שמים חדשים וארץ חדשה הוא כח"י אשר אני עושה ולא ע"י צמצומים דשם אלקים

Але у Прийдешньому часі, коли будуть нові небеса й нова земля, це буде рівень «того, що Я творю», а не творення через скорочення (цимцум) Імені Елокім.

У Прийдешньому часі нові небеса й земля будуть «тим, що Я творю», без скорочень Елокім.

ואז יהיו שמים קודם כי א"צ [אין צריך / אינו צריך] לבח"י קדימת הרצוא כו' וזהו ויצא כברק חצו¹⁰⁷ שהוא כח"י גילוי מלמעלה למטה:

І тоді першими будуть небеса, адже не буде потреби, щоб спершу був рацо, тощо. І це [значення вислову] «Його стріла вийде, мов блискавка», що означає рівень розкриття згори донизу.

Отже, першими будуть «небеса», адже попередній рацо не буде потрібний. Слова Захарії «Його стріла вийде, мов блискавка» описують таке розкриття, що блискавкою спалахує згори донизу.

РОЗДІЛ 7 • ¶22-26

Рацо і шов у Б-жественному потоці

22 אך הנה צריך להבין בענין השמים החדשים וארץ החדשה

Але слід зрозуміти сказане про нові небеса й нову землю.

Алтер Ребе порушує питання щодо самого вірша, на якому ґрунтується маамар.

דאם הם באים רק בבחי' אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] לבד שזהו פי' אשר אני עושה¹⁰⁸ כו' אי"כ איך יתכן
בזה בחי' ארץ בחי' רצוא מלשון רץ כנ"ל

Якщо ж вони походять лише завдяки пробудженню згори (ітарута делейла), що і є значенням слів «я творю» тощо, то як у цьому може бути [рівень (бхіна)] «землі» — бхіна рацо [прагнення створіння бігти вгору, до Б-га], від слова «бігти» (рац), як пояснювалося вище?

Нові небеса й земля, як сказано, постають виключно завдяки ітарута делейла; саме це означають слова «я творю». Якщо так, як узагалі може бути «земля», якщо «земля» означає рацо — прагнення створіння бігти вгору, до Б-га?

(והרי לעתיד לא שייך בחי' רצוא כלל אפי' מלמטה כמשנת"ל [כמו שנתבאר לעיל]. וכ"ש [וכל שכן] לכאורה דלא שייך בחי' זו בהגילוי שמלמעלה שהוא בחי' אשר אני עושה).

(Адже в майбутньому рацо взагалі не матиме місця, навіть знизу, як пояснювалося вище; тим паче, здавалося б, ця бхіна не може стосуватися виявлення згори, яке є бхіною «я творю».)

Ця вставна фраза загострює питання: щойно було показано, що в майбутньому навіть створіння вни-зу не матимуть рацо; тим паче, здавалося б, рацо не може мати місця у виявленні, яке походить зго-ри, від Б-га.

ולמה אמר והארץ החדשה אשר אני עושה לא היה לו להזכיר רק בחי' שמים לבד.

Чому ж тоді Він сказав: «і нову землю, яку Я творю»? Йому слід було згадати лише бхіну «небес».

То чому ж вірш говорить «і нову землю, яку Я творю», а не лише про нові небеса?

אך הענין הוא דגם בבחי' אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] בלבד יש ב' מדרגות הללו דרו"ש [דרצוא ושוב] רק
שהשמים קדמו לארץ.

Але суть така: навіть у самому лише пробудженні згори є ці два рівні — рацо і шов [повернен-ня], — тільки небеса передують землі.

Коротко відповідь така: навіть потік, що походить винятково згори, охоплює обидва рухи — рацо і шов, — лише тут «небеса» йдуть перед «землею». У наступних абзацах пояснюється як.

23 ולהבין איך יתכן בחי' רצוא בעצמות המאציל מאחר שאין דבר מסתיר לפניו כלל.

Щоб зрозуміти, як може бути рівень рацо [прагнення] у самій сутності Еманатора, якщо пе-ред Ним ніщо взагалі не приховує:

Досі рацо описувалося як прагнення створіння вирватися з приховання. Як щось подібне може бути в самій сутності Б-га, де ніщо нічого не приховує?

הנה יוכן עד"מ שאנו רואים בחי"י רוי"ש [רצוא ושוב] בגוף האדם הגשמי ברוח החיים אשר בקרבו שדופק בלבו ונקי בוהר דפיקו דלבא שהחיות שכלב הוא בא בנשימה דוקא רוי"ש [רצוא ושוב] בהתפשטות והסתלקות

Це стане зрозуміло з аналогії. Ми бачимо рівень рацо ве-шов у матеріальному людському тілі — у життєвій силі, що перебуває в ньому й пульсує в його серці; у Зогарі це називається «биттям серця» (дефіку деліба). Адже життєва сила в серці приходить саме через дихання — рацо ве-шов, розширення й відступлення, —

Це аналогія з людського тіла: життєве дихання в серці пульсує; у Зогарі це названо «биттям серця». Життєва сила серця діє подібно до дихання: розширюється й відступає, що і є рацо ве-шов.

וכן חוזר חלילה שמתפשט וחוזר ומסתלק וחוזר ומתפשט כדפק שביד שהחיות נמשך ומתפשט וחוזר ומסתלק וחוזר ומתפשט.

і так знову й знову: вона розширюється, потім знову відступає, а тоді знову розширюється, подібно до пульсу в руці, де життєва сила спрямовується назовні й розширюється, потім знову відступає, а тоді знову розширюється.

Пульс на руці показує той самий ритм: життєва сила поширюється, відступає і знову поширюється — безперервно.

וכן הוא ממש בדפיקו דלבא¹⁰⁹ שהוא ענין התפשטות והסתלקות והתפשטות של רוח החיים שכלב והיינו ממש כמו בחי"י רוי"ש [רצוא ושוב].

Так само відбувається і з биттям серця: це розширення, відступлення й розширення життєвого дихання в серці; і це саме подібне до рівня рацо ве-шов.

Биття серця — це саме такий ритм розширення й відступлення життєвого дихання, і він відповідає рацо ве-шов.

ונמצא רוי"ש [רצוא ושוב] כזה הוא הכל בגוף האדם עצמו עדיין ולא מזולתו אליו (ור"ל [ורוצה לומר] שרוי"ש [שרצוא ושוב] זה¹¹⁰ הוא כענין המשכת חיות הנפש בהגוף שסדר המשכה זו הוא ע"י התפשטות והסתלקות כו' שזהו בחי"י רוי"ש [רצוא ושוב])

Отже, таке рацо ве-шов відбувається поки що цілком усередині самого людського тіла, а не від чогось іншого до нього (тобто це рацо ве-шов подібно до притягнення життєвої сили душі в тіло, причому порядок цього притягнення такий, що воно відбувається через розширення й відступлення тощо; це і є рівень рацо ве-шов).

Важливо, що це рацо ве-шов відбувається цілком усередині самого тіла: ніщо ззовні не перешкоджає життєвій силі й не відводить її. Це лише спосіб, у який життєва сила душі вливається в тіло, — розширюючись і відступаючи.

וגם הנה יובן עוד במשל זה שבדפיקו דלכא שאין הרצוא קודם לשוב אלא אדרבה השוב קודם לרצוא

Крім того, з цієї аналогії стане зрозумілим іще одне: у битті серця рацо не передує шов; навпаки, шов передує рацо.

Аналогія показує ще одну особливість: у битті серця шов відбувається раніше за рацо.

כנראה בחוש שבראשונה הוא ההתפשטות והמשכת החיות בלב שזהו כמו בחי' שוב המשכת האור בהכלי. ואמנם תכף ומיד חוזר ומסתלק והוא בחי' רצוא והסתלקות האור מהכלי וחוזר ומתיישב וכן חוזר חלילה.

Як це виразно видно: спочатку відбувається розширення й притягнення життєвої сили в серце — це подібне до рівня шов, притягнення світла в посудину. Але відразу ж вона знову відступає; це рівень рацо, відступлення світла з посудини. Потім воно знову заспокоюється — і так знову й знову.

Як кожен може відчутти, спочатку життєва сила розширюється в серці, подібно до шов — світло входить у посудину; відразу ж вона знову відступає, подібно до рацо — світло виходить із посудини, — а потім знову осідає, і так знову й знову.

וכדמיון הנשימה מהכל הפה שבתחלה יתפשט ההכל והרוח ומיד יחזור בחזרה וחוזר ומתפשט. וכדוגמא הזאת יובן למשכיל למעלה בבחי' רצוא ושוב¹¹¹ שמלמעלה למטה

Це подібне до дихання — видиху з рота: спочатку видих і повітря виходять назовні, а відразу ж повертаються, і знову виходять. За цією аналогією той, хто вдумується, зрозуміє, як це відбувається нагорі щодо рацо ве-шов, що йде згори донизу.

Дихання подібне до цього: спочатку подих виходить назовні, потім повертається, а тоді знову виходить. З цього вдумливий читач може зрозуміти рацо ве-шов у потоці згори донизу.

(ולא בבחי' רוי"ש [רצוא ושוב] שוהחיות רצוא ושוב של הנברא'י [הנבראים] כו'. כ"א אדרבה ג"כ בהשפעה עליונה של א"ס ב"ה בכלים ועולמות.

(і не [лише] стосовно рацо і шов [пориву й повернення] — «і хаёт [живі істоти] бігли вперед і поверталися» — у створінні тощо; а, навпаки, також у вищому потоці Нескінченного (Ейн Соф), благословенного Він, до посудин і світів.

Вставне пояснення: рацо і шов бувають не лише у створінні — як у хаёт із видіння Єхезкеля, — а й у потоці Ейн Соф до посудин — сфер духовного прояву (сфірот) — і світів.

וגם אפי' [אפילו] ממש בראשית מראשית ההמשכה מא"ס ב"ה להתלבש בשרש בחי' הכלים שהן שרש כל העולמות עליונים ותחתונים שי"ך ג"כ רצוא ושוב שהוא הסתלקות והתפשטות.

І також навіть на самому початку, від самого початку притягнення від Ейн Соф, благословенного Він, щоб одягнутися в корінь посудин, які є коренем усіх світів, вищих і нижчих, також мають місце рацо і шов — відхід і поширення.

Навіть на найпершому етапі, коли Нескінченне світло (Ор Ейн Соф) притягується, щоб одягнутися в корінь посудин — джерело всіх світів, — відбуваються відхід і поширення.

כי מיד שנמשך ומתפשט צ"ל הסתלקות שאל"כ [שאם לא כן] יתבטלו הכלים מהיות בחי' כלים כו' רק שההתפשטות הוא קודם. והוא כמו בחי' השוב ואח"כ הוא בחי' הסתלקות ורצוא וכן חוזר חלילה. ועמ"ש במ"א ע"פ ויקחו לי תרומה ^{112, 113} (כו')

Адже щойно світло притягується й поширюється, неодмінно має настати відхід; інакше посудини перестали б бути посудинами тощо. Проте спершу відбувається поширення. Це подібне до рівня шов, а потім настає рівень відходу й рацо, і так знову й знову. Див. також пояснення в іншому місці до вірша «І нехай візьмуть для Мене приношення» тощо),

Причина в тому, що якби світло й далі поширювалося, не відходячи, посудини були б переповнені ним і перестали б бути посудинами. Тому потік має пульсувати. Проте спершу відбувається поширення (шов), а потім — відхід (рацо). Альтер Ребе відсилає до свого маамару про «І нехай візьмуть для Мене приношення», де пояснює це докладніше.

דשייך ג"כ בחי' רצוא. רק שההתפשטות האור קודם לבא ואח"כ מיד חוזר ומסתלק וחוזר ומתפשט.

що рівень рацо також має місце; лише поширення світла відбувається спершу, а відтак воно відразу знову відходить і знову поширюється.

Повертаючись до головного речення: рацо має місце й у потоці згори; лише там поширення світла відбувається спершу, а потім воно відразу знову відходить і поширюється.

וזהו ענין קול דודי דופק ¹¹⁴ שהקול וההמשכה מלמעלה למטה הוא ג"כ כמו בחי' הדפק הנ"ל.

І в цьому полягає зміст слів «Голос мого коханого стукає» (дофек [пульсує]): голос і притягнення згори донизу також подібні до згаданого вище пульсу (дофек).

У цьому полягає зміст слів «Голос мого коханого стукає» (дофек) з Пісні Пісень: Б-жественний «голос», що спливає до нас, пульсує, мов серцебиття (дофек).

24 ונקי זה בע"ח [בעץ חיים] ¹¹⁵ בשם מטי ולא מטי ¹¹⁶ שהאור מטי ומתפשט וחוזר ומסתלק ולא מטי. שבח"י מטי הוא בח"י ההתפשטות קודם לבח"י לא מטי. והכל בבח"י אלקות עצמו.

В «Ец Хаїм» це називається «досягає і не досягає» (маті ве-ло маті): світло досягає й поширюється, а потім знову відступає і не досягає. Рівень (бхіна) «досягання», тобто поширення, передує рівню «не досягання». І все це відбувається в самій Б-жественності.

У «Ец Хаїм», записі вчення Арізалья, зробленому рабі Хаїмом Віталем, у сьомих воротах («Шаар Маті ве-Ло Маті»), цей ритм називається «досягає і не досягає» (маті ве-ло маті): світло сягає всередину посудини, а потім відступає і не досягає її. Спочатку відбувається «досягання». І все це відбувається в самій Б-жественності, а не через якесь зовнішнє приховування.

וזהו כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא. ¹¹⁷.¹¹⁸ ענין דמיון שפע האלקות לאש. הוא מפני שהאש טבעו בבח"י הסתלקות אחר ההתפשטות כדמיון דפיקו דלבא.

І ось що означає: «Адже Гавая, твій Б-г, — вогонь, що пожирає». Б-жественний потік уподібнюється до вогню тому, що вогонь за своєю природою відступає після поширення, подібно до биття серця.

Ось чому Тора називає Б-га «вогнем, що пожирає». Вогонь за своєю природою спалахує, а потім відступає — мерехтить, — подібно до биття серця; тому він є влучним образом Б-жественного потоку.

25 וזהו ענין השמים החדשים והארץ החדשה. שהוא בח"י ההמשכה העליונה אשר נמשך באתעדל"ע [באתערותא דלעילא] לכד בזה יש ג"כ בח"י שמים וארץ.

І в цьому полягає зміст нових небес і нової землі: у вищому низведенні, яке відбувається лише внаслідок пробудження згори (ітарута делейла), також є рівні небес і землі.

Це дає відповідь на запитання з абзацу 22: нові небеса й нова земля, що низводяться виключно згори, також містять «небо» і «землю».

ההמשכה בח"י מטי נקי שמים ובח"י ההסתלקות האור מהכלי הנקי לא מטי זהו בח"י ארץ מלי רצוא.

Низведення, рівень «досягання», називається «небом»; а рівень відходу світла з посудини, що називається «недосяганням», — це рівень «землі», від слова рацо (біг угору).

У Б-жественному плинні низведення світла в посудину («досягання») є «небом», а відхід світла з посудини («недосягання») — «землею», тобто рацо — бігом назад угору.

26 ולכן כאן קדם שמים לארץ בהיות בחי מטי קדם לבחי לא מטי. משא"כ ברצוא ושוב דנבראים צ"ל תחלה ארץ בחי רצוא ואח"כ שמים בחי שוב. וכמ"ש והחיות רי"ש [רצוא ושוב]¹¹⁹ וכתוב כיום עשות כו' ארץ ושמים¹²⁰ כנ"ל.

Отже, тут «небо» передує «землі», оскільки рівень «досягнення» передує рівню «недосягнення». Інакше — з рацо і шов [прагненням і поверненням] створених істот: спершу має бути «земля» — рівень рацо, а потім «небо» — рівень шов, як сказано: «I хаєс [живі істоти] бігли й поверталися», а також сказано: «У день, коли [Гавая Елокім] створив...» тощо — «землю і небо», як пояснювалося вище.

Саме тому у вірші сказано: «нові небеса і нова земля», причому спочатку — небо: у Б-жественному пульсуванні досягнення передує недосягненню. У створених істот, навпаки, спочатку йде рацо — «хаєс бігли й поверталися», а також «земля і небо», — як пояснювалося вище.

РОЗДІЛ 8 • 127-28

«Так стоятимуть ваше потомство і ваше ім'я»

27 וזהו ענין כאשר השמים החדשי [החדשים] והארץ החדשה כו' עומדים לפני. לפני דייקא דהיינו בבחי הפנימי וועצמיות מה שאין אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] מגעת לשם כלל. כן יעמוד זרעכם ושמכם.¹²¹

Ось у чому зміст слів: «Бо як нові небеса й нова земля» тощо «стоятимуть переді Мною»: саме «переді Мною» (лефанай) — тобто на рівні внутрішнього виміру (пніміют) і самої сутності, куди пробудження знизу (ітарута делетата) зовсім не сягає. «Так стоятимуть ваше насіння та ваше ім'я».

У вірші далі сказано, що нові небеса й земля «стоятимуть переді Мною». Слово лэфанай, «переді Мною», має спільний корінь зі словом пенім — «внутрішній», — і тому вказує на найглибшу сутність Б-га, рівня, якого не може досягти жодне людське пробудження. І все ж: «так стоятимуть ваше насіння та ваше ім'я».

פ'י זרעכם ושמכם הוא בחי' אתעדל'ית [אתערותא דלתתא] וההמשכה הנמשך ע"י אתעדל'ית [אתערותא דלתתא]. כי הנה המצות נק' בשם זריעה כמ"ש זורע צדקות.¹²² ועי"ז מצמיח ישועות בגילוי אלקות מבחי' ש"ע [ש"ע (370)] נהורין כו'.

Значення слів «ваше насіння та ваше ім'я» полягає в тому, що це рівень ітарута делетата і притягнення, яке відбувається завдяки ітарута делетата. Адже міцвот називаються «сівбою», як сказано: «Він сіє праведні вчинки (цдакот)», і завдяки цьому «дає спасінням проростати» — через розкриття Б-жественності з рівня 370 світел тощо.

«Ваше насіння та ваше ім'я» уособлюють ітарута делетата і те, що воно притягує вниз. Міцвот називаються «сівбою», як у благословенні перед читанням Шма, де сказано, що Б-г «сіє праведні вчинки, дає спасінням проростати»: подібно до зерна, міцва дає врожай, набагато більший за саму себе, — розкриття з «370 світел» (термін із Зогару, що позначає надзвичайно високий рівень Б-жественного світла).

ושמכם הוא בחי' קבלת עומ"ש [עול מלכות שמים] ויעש דוד שם.¹²³

А «ваше ім'я» — це рівень прийняття ярма (кабалат оль) Небесного Царства, [як сказано:] «I Давид здобув собі ім'я».

«Ваше ім'я» — це прийняття ярма Небесного Царства, як сказано: «I Давид здобув собі ім'я»: у простому розумінні Давид здобув славу своїми перемогами; тут Давид постає взірцем царювання.

28 והנה כבר מבואר שבחי' שמים וארץ החדשים הוא גילוי מבחי' שאין אתעדל'ית [אתערותא דלתתא] מגעת לשם כלל שגילוי זה יהי' [יהיה] לע"ל [לעתיד לבוא].

І ось уже пояснено, що рівень нових небес і землі — це одкровення з такого рівня, якого пробудження знизу (ітарута делетата) зовсім не може досягти; це одкровення буде в Майбутньому.

Alter Rebbe повторює: нові небеса й земля — це майбутнє одкровення з рівня, якого не може досягти жодне пробудження знизу.

וא"כ סד"א [סלקא דעתך אמינא] שהמשכה שע"י אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] בתומ"צ [בתורה ומצות] בבחי' ארץ
ושמים שלנו ר"ש [רצוא ושוב] תהי' [תהיה] בטילה לגמרי מחמת גילוי העצום ההוא שמבחי' אשר אני
עושה.

Якщо так, можна було б подумати, що низведення через пробудження знизу в Торі та міцвот — на рівні наших «землі й небес», рацо ве-шов (прагнення й повернення), — цілковито втра-
тить значення через те величезне одкровення, що походить із рівня «того, що Я творю».

Можна було б дійти висновку, що наше теперішнє служіння — Тора й міцвот, «земля й небеса» рацо
ве-шов, які ми здійснюємо, — поглинеться цим приголомшливим одкровенням і втратить будь-яке
значення.

לזה אמר כן יעמוד זרעכם ושמכם.¹²⁴ שגם בחי' זו דאתעדל"ת [דתערותא דלתתא] יתעלה להיות עומדים
לפני בבחי' הפנימית ממש כמו בחי' שמים החדשים וארץ החדשה כו'.

На це Він сказав: «Так стоятимуть ваше потомство й ваше ім'я»: і цей рівень пробудження
знизу також буде піднесений, щоб «стояти переді Мною» — у самому внутрішньому вимірі,
так само, як рівень нових небес і нової землі тощо.

Вірш дає відповідь: «Так стоятимуть ваше потомство й ваше ім'я». Саме пробудження знизу буде під-
несене, щоб «стояти переді Мною» у внутрішньому вимірі, так само, як нові небеса й земля.

וכמ"ש הנה ישכיל עבדי¹²⁵ ירום ונשא וגבה מאד דהיינו עבדי הוא בחי' אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] בחי'
לעבדה ולשמרה¹²⁶ כו'. הנה בחי' זו ממש תתעלה בעילוי אחר עילוי עד כי גבה מאד:

Як сказано: «Ось Мій слуга матиме успіх, піднесеться, звеличиться й стане дуже високим».
Тобто «Мій слуга» — це рівень пробудження знизу, рівень «обробляти її й охороняти її» тощо.
Саме цей рівень підноситиметься від одного піднесення до наступного, аж доки не стане
«дуже високим».

Слова Ішаягу «Мій слуга матиме успіх... і стане дуже високим» передають ту саму думку: «Мій слуга»
— це служіння, що є пробудженням знизу, як доручення Адаму «обробляти її й охороняти її». Це слу-
жіння підніматиметься від рівня до рівня, аж доки не стане «дуже високим».

В АВОДІ

Роздумуючи під час Псукей де-Зімра та читання Шма, людина має пробудити прагнення до Самого Б-га, вище за все, що є у світах, і так подолати приховування тваринної душі. Потім це прагнення має «повернутися» до вивчення Тори та практичного виконання міцвот: заради цього душа живе в тілі. Той, хто прагне навіть дозволених насолод заради них самих, не маючи жодного прагнення до Б-га, перебуває «поза землею» і живить кліпу. І це служіння, яке нині звершується через пробудження знизу, саме стоятиме вічно перед Б-гом.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

1. Чому фізичні небо й земля мають мати духовні відповідники в Торі та Ізраїлі, і що є чим?
2. Як відмінність між Б-гом як «Царем» і як «Єдиним» формує любов Шма?
3. Чому рацо молитви — лише підготовка до шов і як слова «проти своєї волі ти живеш» виражають це?
4. Якщо рацо властиве створінням, що прагнуть вирватися з приховування, як рацо може бути частиною власного потоку Б-га? Що пояснюють образи биття серця й полум'я?
5. Чому у вірші про майбутнє небо поставлено перед землею і що слова «так стоятимуть ваше потомство і ваше ім'я» обіцяють щодо нашого теперішнього служіння?

Примітки

АБЗАЦ 1

1 כי כאשר השמים

Примітка вказує на раніший запис цього самого маамара, який Мітелер Ребе зробив, коли Альтер Ребе виголосив його в шабат паршат Ваейра; завдяки цьому можна порівняти формулювання маамара в першому записі.

ПРИМІТКА КЕНОТ

הנחת כ"ק אדה"א — בסה"מ תקס"ז ע' כו, נאמרה שבת פי וארא. ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר ז"ע. הגהות ביאורים וקיצורים באוה"ת כרך ג תעח, א (וזה הנדפס בלקו"ת שה"ש נ, ג). הסיום להגהות הנ"ל בכרך ו תתרמב, ב. ביאור בכרך ג תפא, ב (מלקו"ת לג"פ) תרפה, א. כרך ו תתרמג, א. תתרמז, ב. תתרמט, א. ראה נ"ך כרך ג' ע' ארנא.

2 כי כאשר השמים

«Бо як нові небеса й нова земля, які Я творю, стоять переді Мною... так стоятимуть і ваше потомство, і ваше ім'я». Увесь маамар тлумачить цей вірш, до якого повертається в заключних абзацах.

ישעיהו ס"ו:כ"ב Isaiah 66:22

כי כאשר השמים והארץ החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני נאם-י' בן יעמד ורעכם ושמכם:

For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the L-RD, so shall your seed and your name remain.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישע"י סו, כב.

3 בשביל ישראל שנקראו ראשית

Rashi, спираючись на слова мудреців, пояснює, що світ був створений заради Тори — «початку Його шляху», — і заради Ізраїлю — «першого плоду Його врожаю».

Rashi on Genesis 1:1:2'ב'א:א' ראשית בראשית

בראשית ברא אין המקרא הנה אומר אלא דרשני, כמו שדרשוהו רבותינו בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו (משלי ח'), ובשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתו (ירמיה ב'); ואם באת לפרשו בפשוטו, כך פרשה בראשית בריאת שמים וארץ, והארץ היתה תהו ובהו וחשך ויאר אלקים ה'י אור ולא בא המקרא להורות סדר הבריאה לומר שאלו קדמו, שאם בא להורות כך, הנה לו לכתב בראשונה ברא את השמים וגו' שאין לה ראשית במקרא שאינו זכוכ ...

IN THE BEGINNING GOD CREATED — This verse calls aloud for explanation in the manner that our Rabbis explained it: G-d created the world for the sake of the Torah which is called (Proverbs 8:22) "The beginning (ראשית) of His (G-d's) way", and for the sake of Israel who are called (Jeremiah 2:3) "The beginning (ראשית) of His (G-d's) increase". If, however, you wish to explain it in its plain sense, explain it thus: At the beginning of the Creation of heaven and earth when the earth was ...

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

4 בראשית .. וארז"ל .. בשביל ישראל .. התורה שנק' ראשית

Початковий вірш Тори; маамар, спираючись на Мідраш, тлумачить перше слово як «заради рейшис».

בראשית א':1 Genesis 1:1

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ:

In the beginning G-d created the heaven and the earth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

בראשית רבה א'ד:4 Bereshit Rabbah

"בראשית ברא אלקים" ששה דברים קדמו לבריאת העולם יש מהן שנבראו ויש מהן שעלו במחשבה להבראות. התורה והכסא הכבוד נבראו תורה מנין שנאמר (משלי ח, כב): "ה' קנני ראשית דרכו" כסא הכבוד מנין דכתיב (תהלים צג, ב): "נכון כסאך מאז וגו'". האבות וישראל ובית המקדש ושמו של משיח, עלו במחשבה להבראות האבות מנין שנאמר (הושע ט, י'): "כענבים במדבר וגו' ישראל מנין שנאמר (תהלים עד, ב): "זכור עדתך קנית קדם" בית המקדש מנין שנאמר (ירמיה יו, יב): "כסא כבוד מרום מראשון וגו' שמו של משיח מנין שנאמר (תהלים עב, יז): ...

"In the beginning, G-d created" - six items preceded the creation of the world; some of them were [actually] created, and some of them G-d contemplated creating, [though He did not actually do so]. The Torah and the Throne of Glory were created. Torah, from where is it derived? As it is stated: "The L-rd made me at the beginning of His way" (Proverbs 8:22). The Throne of Glory, from where is it derived? "Your throne stands firm from earliest time, [You are from eternity]" (Psalms 93:2). The patriarchs, Israel, ...

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

ויקרא רבה ל"ו:ד"4 Vayikra Rabbah

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית א, א. ראה ב"ר פ"א, ד. ויק"ר פל"ו, ד. רש"י ורמב"ן בראשית א, א. נתבאר בדי"ה כי עמך מקור חיים ת"ש.

5 שמים וארץ הגשמיים

Цемах Цедек має глоси на ці самі слова («фізичне небо й земля») в Or ra-Tora.

ПРИМІТКА КЕНОТ

באוה"ת כרך ו תתרמד, ב יש הגה"ה לכאן.

АБЗАЦ 2

6 למה נק' שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה

У вислові «Б-г назвав сушу ерец (землею)» Мідраш запитує, чому її названо ерец, і відповідає: тому що вона

побігла (рацса), аби виконати волю (рацон) свого Творця.

Bereshit Rabbah 5:8 ח"ה:ח' רבה

ויקרא אלקים ליבשה ארץ - למה נקרא שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה רבי נתן בשם ר' אחא ור' ברכיה בשם רבי יצחק אמר אני אל שדי אני שאמרתי לשמים וארץ די שאלמלא כן היו מותחים והולכין עד עכשיו ולמקוה המים קרא ימים א"ר יוסי ב"ר חלפתא והלא ים אחד הוא ומה ת"ל ימים אלא אינו דומה טעם דג העולה מעכו לעולה מצידון ולעולה מאספמיא:

"G-d called the dry land Earth, and the gathering of the waters He called Seas, and G-d saw that it was good" (Genesis 1:10). "G-d called the dry land Earth [eretz]." Why was it called eretz? It is because it hastened [ratzeta] to perform the will of its Maker. Rabbi Natan in the name of Rabbi Aha, and Rabbi Berekhya in the name of Rabbi Yitzhak said: "I am G-d Almighty [shadai]" (Genesis 17:1) - I am the One who [she] said to the heavens and the earth: Enough [dai]. ...

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

7

למה נקרא שמה ארץ

Попередній маамар цитує там той самий Мідраш: ерец походить від рацон — «вона побігла виконати волю свого Творця», а слово ерец містить літери алеф-рац. Він називає Усну Тору «землею»: це прагнення точно збагнути, чого бажає Б-г, — рух знизу вгору, тоді як Письмова Тора йде згори вниз.

Bereshit Rabbah 5:7 ח"ה:ח' רב

... א"ל הקדוש ברוך הוא אמר לה האריכי הרחיבי קבלי אוכלוסין הה"ד (ישעיה נד) הרחיבי מקום אהלך למה כי ימין ושמאל תפרוצי וגו':

The way of the world is that a person empties a full vessel into an empty vessel. Can one, perhaps, pour a full vessel into a full vessel? The world in its entirety is all water, and yet you say "to one place"? But from here [we see] that a smaller space was able to contain a greater amount [than its size]. Kohelet and in Vayikra Rabba 19:9>. Similarly, "Moses and Aaron gathered the assembly [to the front of the rock]" (Numbers 20:10). It [the front of the rock] was ...

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ב"ר ה, ז. וראה לעיל בהמאמר הקודם.

8

לי רץ וגם לי רצון

Примітка вказує на інший маамар Альтер Ребе, де рацта так само тлумачиться і як big, і як воля; там подано паралельне розкриття гри слів.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה סה"מ תקס"ה ח"ב ע' תשיב. אוה"ת כרך ג תפא, ב.

9

בכה ארוץ גדוד

Пісня подяки Давида після того, як Б-г урятував його від ворогів: «Бо з Тобою я пробігаю крізь загін; з допомогою мого Б-га перестрибую через мур» — у прямому сенсі, з допомогою Б-га він кидається на загін і долає

мур. Маамар тлумачить беха як «у Тобі» — саму сутність Б-га, а обидві частини — як етапи рацо (прагнення душі до Б-га) (paragraph 8).

II Samuel 22:30 ל"ב:כ"ב שמואל ב

כי ככה ארוץ גדוד באלמי אדלגישור:

For by Thee I run upon a troop; By my G-d do I scale a wall.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

שמואל-ב כב, ל.

АВЗАЦ 3

10

והחיות רצוא ושוב

У видінні колісниці «хают (небесні істоти) бігли й поверталися, наче блискавичний спалах». Увесь маамар побудований на цій парі рухів.

Ezekiel 1:14 י"ד:י"ד יחזקאל

והחיות רצוא ושוב כמראה הקץ:

And the living creatures ran and returned as the appearance of a flash of lightning.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

יחזקאל א, יד.

11

שרפים עומדים ממעל לו

У видінні Icaï про Б-га, що сидить на престолі, «серафими стояли над Ним», служачи при престолі. Альтер Ребе наводить прочитання «над Його Б-жественною присутністю (Шехіною)» як ще один приклад того, як ангели підносяться вище свого місця.

Isaiah 6:2 ב"ב:ו' ישעיהו

שרפים עומדים ממעל לו שש כנפים שש כנפים לאחד בשתים יכסה פניו ובשתים יכסה רגליו ובשתים יעופף:

Above Him stood the seraphim; each one had six wings: with twain he covered his face and with twain he covered his feet, and with twain he did fly.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישע"ו, ב.

12

ממעל לשכינת

Там Альтер Ребе пояснює, чому хають рухаються «з великим шумом», тоді як серафими «стоять»: хають іще відчують існування світу (esh) і здійсмають бурю, коли осягають, що світ не має самостійного існування, тоді як серафими зовсім не відчують його — і тому стоять «над Ним — над Шехіною». Він пов'язує це з Псукей де-Зімра, аж до Шма.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לקו"ת ברכה צט, ד. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ח ע' רשו. ובארוכה באוה"ת על נ"ך ישע"ו ע' קנט ואילך. ובביאורי הזהר לכ"ק אדמו"ר האמצעי לפ' אחרי עט, ב (בדף עח, א). ובביאורי הזהר לכ"ק אדמו"ר הצ"צ ע' שנו. בסה"מ תקס"ז ע' כח אינו מביא פסוק זה. וליתא עד שו"ה ית' — והנה בחי' הרצוא הזה הוא בק"ש.

אבזאצ 4

13

ואל אישך תשוקתך

Слова Б-га, звернені до Хави після гріха: «i до чоловіка твого буде твоє прагнення». Маамар застосовує ці слова до прагнення громади Ізраїлю до Б-га.

בראשית ג:16

אֶל-הָאִשָּׁה אָמַר ה'רְבָה אֲרֻכָּה עֲצֻבוֹנָהּ וְהִרְבֵּה בְעֶצֶב תֵּלְדֵי בָנֶיהָ וְאֶל-אִישָׁהּ תִּשְׁקָתָהּ וְהוּא יִמְשָׁל-בָּהּ:

Unto the woman He said: 'I will greatly multiply thy pain and thy travail; in pain thou shalt bring forth children; and thy desire shall be to thy husband, and he shall rule over thee.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית ג, טו.

14

וכן בחיי כללות נשי"י . להיות עם ודבר נפרד

У примітці сказано, що цей уривок наведено в Лікутей Тора. Там Малхут описано як найнижчий рівень, який дає життя й існування з нічого, адже «немає царя без народу», а народ відокремлений від царя; тому Малхут називається «землею», і саме звідти походять душі.

ПРИМІТКА КЕНОТ

נעתק גם בלקו"ת במדבר ה, ב.

15

מחדש בטובו

У благословенні перед Шма сказано, що Б-г «у Своїй доброті щодня й повсякчас оновлює діло творіння»; Альтер Ребе наводить ці слова як тему для споглядання.

Siddur Ashkenaz, Weekday, Shacharit, Blessings of the Shema, First Blessing before Shema 8, ימי חול, תפילת שחרית, ברכות קריאת שמע, יוצר אור ה'

לֹאֵל בְּרוּךְ נְעִימוֹת יִתֵּנוּ. לְמַלְךְ אֵל הַיּוֹם וְזִמְרוֹת יִאֲמְרוּ וְתִשְׁבַּחְתוּ יִשְׁמְעֵנוּ. כִּי הוּא לְבָדוּ פֹעֵל גְּבוּרוֹת. עוֹשֶׂה חֲדָשׁוֹת. בֹּעַל מַלְחָמוֹת. זוֹרֵעַ צִדְקוֹת. מַצְמִיחַ יְשׁוּעוֹת. בּוֹרֵא רְפוּאוֹת. נוֹרָא תְהִלּוֹת. אֲדוֹן הַנִּפְלְאוֹת: הַמְחֲדֵשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכָל-יּוֹם תָּמִיד מַעֲשֶׂה בְּרָאשִׁית: כְּאִמּוֹר לַעֲשֶׂה אוֹרִים גְּדֻלִּים כִּי לַעֲוִלָם חֲסָדוֹ: אוֹר חֲדָשׁ עֲלִיצִיּוֹן תֹּאדִיר וְנִזְכָּה כְּלָנוּ מִהֲרָה לְאוּרוֹ: בְּרוּךְ אַתָּה ה' יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת:

To the Blessed Almighty, they offer pleasant melodies; to the King, the Almighty, [Who is] living and enduring, they utter hymns and make praises heard. For He alone is the Performer of mighty deeds, Maker of new things; Master of battles, Sower of acts of righteousness, Deuteronomy 3:6 Causer of deliverance to sprout forth; Creator of cures. Awesome in praise, Master of wonders, He renews in His goodness, each day, continuously, the work of creation, as it is said: "[Give thanks to Him] Who makes the great luminaries," for His kindness ...

The Metsudah siddur, 1981 (CC-BY) • Translation based on the Metsudah linear siddur, by Avrohom Davis, 1981 (CC-BY)

16

ולאהבה את ה'

Заклик Моше до Ізраїлю: «любити Ім'я Б-га (Гавая), свого Б-га... і приліпитися до Нього, бо Він — твоє жи-

ття». Це показує, що любов і приліплення зростають із усвідомлення того, що Б-г є твоїм життям.

דברים ל:20

לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַת בְּקוֹלוֹ וּלְדַבְּקָה-בּוֹ כִּי הוּא חַיֵּיךָ וְאַרְךָ יָמֶיךָ לְשִׁכַּת עַל-הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר:

to love the L-RD thy G-d, to hearken to His voice, and to cleave unto Him; for that is thy life, and the length of thy days; that thou mayest dwell in the land which the L-RD swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

דברים ל, כ.

אבזאצ 5

17

רוממות אל בגרונם

Псалмоспівець змальовує побожних словами: «піднесення Б-га — в їхньому горлі, а двосічний меч — у їхній руці», щоб чинити відплату народам. Маамар тлумачить вихваляння в Псукей де-Зімра як сам «меч».

תהילים קמ"ט:6

רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם:

Let the high praises of G-d be in their mouth, And a two-edged sword in their hand;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהילים קמט, ו.

18

לעשות נקמה

«Щоб чинити відплату народам» — тут це розуміється як прорізання завіс, що приховують Б-жественність (далі, у параграфі 17, — як підкорення тваринної душі (нефеш gabaramit) і тіла).

תהילים קמ"ט:7

לעשות נקמה בגוים תוכחות בלאמים:

To execute vengeance upon the nations, And chastisements upon the peoples;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

19

אך כדי . צריך הוא

Цемах Цедек зауважує, що слова «Але щоб дійти до цього» начебто повторюють щойно сказане — що Псукей де-Зімра готує до молитви Шмоне есре, розтинаючи заслони. Він пояснює, що тут Альтер Ребе додає: Псукей де-Зімра готує до Шма, оскільки рацо відбувається саме під час Шма.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה אוה"ת פ' בראשית כרך ו הגהות לד"ה כי כאשר השמים סעי א' שלכאורה יש כאן כפל לשון דכבר אמר שפסוד"י הוא הכנה בלבד לשמו"ע לקרוע המסכים כו', אם כן מה בא לחדש שנית באמרו אך כדי כו' צריך הוא כו', אך הענין הוא דכאן בא לומר, שפסוד"י הוא הכנה לק"ש כי בחי' הרצוא הוא בק"ש כני"ל.

20

ברוך שאמר והיה העולם

Благословення, що відкриває Псукей де-Зіпра, прославляючи Б-га словами: «Той, Хто промовив — і світ постав»; воно містить слова «Єдиний, Життя світів, Цар».

Siddur Ashkenaz, Weekday, Shacharit, Pesukei Dezimra, Barukh She'amar פסוקי שחרית, תפילת שחרית, ימי חול, תפילת שחרית, פסוקי שחרית, ברוך שאמר ב' דומרה, ברוך שאמר ב'

ברוך שאמר והיה העולם. ברוך הוא. ברוך עושה בראשית. ברוך אומר ועושה. ברוך גוזר ומקיים. ברוך מרחם עליהם. ברוך מרחם על-העולם. ברוך מרחם על-הבריות. ברוך משלם שכר טוב ליראיו. ברוך חי לעד וקיים לנצח. ברוך פודה ומציל. ברוך שמו. ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם האל האב הרחמן המהלל בפי עמו משבח ומפאז בלשון חסידיו ועבדיו ובשירי דוד עבדך. נהללך ה' אלקינו בשבחחות ובזמירות נגדך ונשבחה ונפארה ונזכיר שמך ...

Blessed is He Who spoke, and the world came into being, blessed is He; blessed is He Who maintains the creation; blessed is He Who says and does; blessed is He Who decrees and fulfills; blessed is He Who has compassion on the earth; blessed is He Who has compassion on the creatures; blessed is He Who rewards well those who fear Him, blessed is He Who lives forever and exists eternally; blessed is He Who redeems and saves blessed is His Name. Blessed are You, Adonoy, our G-d, King ...

The Metsudah siddur, 1981 (CC-BY) • Translation based on the Metsudah linear siddur, by Avrohom Davis, 1981 (CC-BY)

21

שלאום מלאום יאמץ וכשזה קם

Б-г говорит Ривци про близнюків у її лоні: «один народ перемаже інший народ»; маамар застосовує це до Б-жественної душі (нефеш елокіс) і тваринної душі.

בראשית כ"ה:23-25

ויאמר ה' לה שני גוים בבטנה ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר:

And the L-RD said unto her: Two nations are in thy womb, And two peoples shall be separated from thy bowels; And the one people shall be stronger than the other people; And the elder shall serve the younger.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Megillah 6a:17-18

רב נחמן בר יצחק אמר מהכא: "ולאום מלאום יאמץ". ואמר רבי יצחק, מאי דכתיב: "יוחן רשע כל למד צדק". אמר יצחק לפני הקדוש ברוך הוא: רבנו של עולם, יוחן רשע. אמר לו: רשע הוא! אמר לו: "כל למד צדק". אמר לו: "בארץ נכוחות יעלה". אמר לו: אם כן, "כל יראה גאות ה'".

R. Nahman b. Yitzchak derived the same lesson from here: "And the one nation shall be stronger than the other nation" (Genesis 25:23). R. Yitzchak also said: What is the meaning of what is written, "Let favor be shown to the wicked, yet will he not learn righteousness" (Isaiah 26:10)? Isaac said before the Holy One, blessed be He: Master of the Universe, let mercy be shown to Esau. He replied: He is wicked. He said to Him: "He has not learned righteousness." He replied: "In the land of uprightness ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CC0)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית כה, כג. מגילה ו, א.

22

וכשזה קם

Rashi пояснює, що вони ніколи не будуть великими одночасно: «коли один підноситься, інший падає».

Rashi on Genesis 25:23:5

מלאם יאמץ. לא ישוו בגדלה, כשזה קם זה נופל, וכן הוא אומר אַמְלָאָה הַתְּרָכָה (יחזקאל כ"), לא נתמלָאָה צור אלא מתרַכָּנָה של ירושלים:

SHALL BE STRONGER THAN THE OTHER RACE — They will never be equally great at the same time: when one rises the other will fall. Thus it says, (Ezekiel 26:2) "[Because Tyre (colonised by Esau) says about Jerusalem] I shall be filled with her that is laid waste" — Tyre became full (powerful) only through the ruin of Jerusalem (Megillah 6a).

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

23

הרצוא בשעת ק"ש . . השוב דשמ"ע

Там Шма та її благословення, «молитва сидячи», — це рацо: любов, що підноситься знизу (її названо «піднесеною печаткою») і притягує світло в посудини світу еманції (Ацилут), подібно до тфлін на руку. Молитва Шмоне есре, яку промовляють, схилившись і пошепки, — це самоусунення (бітуль) і шов («втоплена печатка» знизу); вона притягує розкриття Нескінченного світла (Ор Ейн Соф) над сферами духовного прояву (сфірот), подібно до тфлін на голову.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לקו"ת שה"ש מז, א. שער האמונה לאדה"א עז, ב.

24

שבדבור א' בלבד נתהוו שמים וארץ

Марей мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

אבות ה, א.

25

בשתבח מלך יחיד חי העולמים

Йиштабах, яким завершується Псукей де-Зіпра, закінчується словами про Б-га як «Царя... Життя світів» (у тексті Альтер Ребе читаємо: «Цар, Єдиний, Життя світів»).

Siddur Ashkenaz, Weekday, Shacharit, Pesukei Dezimra, Yishtabach אשכנז, ימי חול, תפילת שחרית, פסוקי דומרה, ישתבח

ישתבח שמך לעד מלכנו. האל המלך הגדול והקדוש בשמים ובארץ. כי לך נאה ה' אלקינו ואלקי אבותינו. שיר ושכחה הלל ומורה. עז וממשלה. נצח גדלה וגבורה. תהלה ותפארת. קדשה ומלכות. ברכות והודאות מעתה ועד עולם. ברוך אתה ה' אל מלך גדול בתשבחות. אל ההודאות אדון הנפלאות הבורר בשירי ומרה. מלך אל חי העולמים.

Praised be Your Name forever, our King, Almighty the great and holy King in heaven and on earth. For to You it is fitting [to offer] Adonoy, our G-d, and G-d of our fathers, song and praise, glorification and hymns, [to proclaim Your] strength

and dominion, victory, grandeur, and might, praise and glory, holiness and sovereignty, blessings and thanksgivings, from now and forever. Blessed are You, Adonoy, Almighty, King [Who is] great in [our] praise Almighty, of [to Whom we offer our] thanksgiving, Master of [Whom we praise for His] ...

The Metsudah siddur, 1981 (CC-BY) • Translation based on the Metsudah linear siddur, by Avrohom Davis, 1981 (CC-BY)

26

ממנו ית

Варіант рукопису: після слів «Йому, благословенному» в цьому рукописі додано слово «bishvil» («заради»).

ПРИМІТКА КЕНОТ

בכור ביאור על התורה לכן אמור לבניי קג, ב נוסף אח"כ תי: בשביל.

АВЗАЦ 6

27

ועד אין לו הפסק

Рабі Еліезер бен Яаков навчає, що скрізь, де в Торі сказано «нецах», «села» або «ваед», це означає «без перерви, навіки».

Eruvin 54a:14-15 וי"ד ט"ו עירובין נ"ד א:

תנא דבי רבי אליעזר בן יעקב: כל מקום שנאמר "נצח" "סלה" "ועד" — אין לו הפסק עולמית. נצח, דכתיב: "כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצור". סלה, דכתיב: "כאשר שמענו בן ראינו בעיר ה' צבאות בעיר אלקינו אלקים יכוננה עד עולם סלה". ועד, דכתיב: "ה' ימלוך לעולם ועד".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

עירובין נד, א.

28

היש מספר לגדודיו

«Хіба можна перелічити Його воїнства?» — ангельські воїнства незліченні.

איוב כ"ה:ג Job 25:3

היש מספר לגדודיו ועלימי לא יקום אורה:

Is there any number of His armies? And upon whom doth not His light arise?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

איוב כה, ג.

29

אלף אלפין

У видінні Даниеля тисяча тисяч служить Б-гу, а міриади міриад стоять перед Ним.

דניאל ז':י"ד Daniel 7:10

נהר דינור נגד ונפק מן קדמוהי אלף אלפין ישמשונה ורבו רבין קדמוהי יקומו דינא ותב וספרין פתיחו:

A fiery stream issued And came forth from before him; thousand thousands ministered unto him, And ten thousand times ten thousand stood before him; The judgment was set, And the books were opened.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

דניאל ז, י.

30

מספר גדוד אחד

Талмуд узгоджує сказане в Даниелі та Йові: «Тисяча тисяч» — це число одного воїнства, але Його воїнства незліченні.

חגיגה י"ג ב:י"ג Chagigah 13b:13

תנא, רבי אומר משום אבא יוסי בן דוסאי: "אלף אלפין ישמשונה" — מספר גדוד אחד, ו"לגדודיו אין מספר". ורבי ירמיה בר אבא אמר: "אלף אלפין ישמשונה", לנהר דינור, שנאמר: "נהר דינור נגד ונפק מן קדמוהי אלף אלפין ישמשונה ורבו רבין קדמוהי יקומו".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

חגיגה יג, ב.

АВЗАЦ 7

31

למען שמו באהבה מלך

Перше благословення молитви Шмоне-Есре: «...заради Його Імені, з любов'ю. Цар, Помічник, Спаситель і Щит». Маамап розуміє це зіставлення як вказівку на те, що «Цар» — це рівень «Імені».

Siddur Ashkenaz, Weekday, Shacharit, Amidah, Patriarchs 3 ידור אשכנז, ימי חול, תפילת שחרית, עמידה, אבות גי

ברוך אתה ה' אלקינו ואלקי אבותינו אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב האל הגדול הגבור והנורא אל עליון גומל חסדים טובים וקונה הכל וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה:

Blessed contains eighteen expressions of praise which parallel the Eighteen Benedictions. are You, Adonoy, our G-d, and G-d of our fathers, G-d of Abraham, G-d of Isaac, and G-d of Jacob, the Almighty, the Great, the Powerful, the Awesome, most high Almighty, Who bestows beneficent kindness, Who possesses everything, Who remembers the piety of the Patriarchs, and Who brings a redeemer to their children's children, for the sake of His Name, with love.

The Metsudah siddur, 1981 (CC-BY) • Translation based on the Metsudah linear siddur, by Avrohom Davis, 1981 (CC-BY)

32

ואהבת את ה'

Заповідь любити Б-га, що міститься у Шма; любов пробуджується спогляданням, описаням тут.

דברים ו':ה Deuteronomy 6:5

ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

דברים ו, ה.

33

שמע ישראל ה' אלהינו

Перший вірш Шма, у якому слова «Ім'я Б-га (Гавая) — наш Б-г» пояснюються як світло, що охоплює всі світи (совев коль альмін), явлене у світлі, що наповнює всі світи (мемале коль альмін).

דברים ו':ד Deuteronomy 6:4

שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

34

אחת היא יונתי

«Одна вона — моя голубка, моя досконала; одна вона у своєї матері». Громаду Ізраїлю називають «однією», бо вона отримує від єдності Б-га.

Song of Songs 6:9 ט"ט: שיר השירים

אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה ברה היא לילדתה ראוה בנות וישרוה מלכות ופילגשים ויהללה:

My dove, my undefiled, is but one; She is the only one of her mother; She is the choice one of her that bore her. The daughters saw her, and called her happy; Yea, the queens and the concubines, and they praised her.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

שש"ו ט, ט.

АВЗАЦ 8

35

אחת היא לאמה

Марей мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

המשך הפסוק אחת היא יונתי.

36

אחת היא לאמה

Продовження слів «Одна вона, голубко Моя»: «вона одна у матері своєї». Маамар тлумачить це як єдину волю душі — приліпитися до Б-га.

Song of Songs 6:9 ט"ט: שיר השירים

אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה ברה היא לילדתה ראוה בנות וישרוה מלכות ופילגשים ויהללה:

My dove, my undefiled, is but one; She is the only one of her mother; She is the choice one of her that bore her. The daughters saw her, and called her happy; Yea, the queens and the concubines, and they praised her.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

37

בכה ארוץ גדוד

Пісня подяки Давида: «Бо з Тобою я пробиваюся крізь військо; з допомогою мого Б-га перестрибую стіну» — буквально: з допомогою Б-га він атакує загін і видирається на стіну. Маамар тлумачить слово «беа» як «у Тобі», тобто як сутність Б-га: у своєму прагненні до Нього душа пробігає повз ангельське «військо» і перестрибує через «стіну» охоплювальних світел.

II Samuel 22:30 כ"ב: שמואל ב

כי בכה ארוץ גדוד באלקי אדלג-שור:

For by Thee I run upon a troop; By my G-d do I scale a wall.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

38

אלף אלפין ישמשונה ורבו רבבו קדמוהי יקומו

Відіння Даниїла про незліченних ангелів, які служать Б-гові; тут їх ототожнено з «військом», повз яке пробі-

гає душа.

Daniel 7:10 ז': דניאל

נהר דנינור נגד ונפק מן קדמוהי אלף אלפין ישמשונה ורבו רבבו קדמוהי יקומו דינא יתב וספרין פתיחו:

A fiery stream issued And came forth from before him; thousand thousands ministered unto him, And ten thousand times ten thousand stood before him; The judgment was set, And the books were opened.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

39

ע"פ רב כח ולתבונתו אין מספר

Це маамар на слова «великий силою, Його розуміння неосяжне», згаданий тут Альтер Ребе; у ньому корінь кожного ангельського загону пов'язується із шістьма емоційними сферами духовного прояву світу Ацилут.

ПРИМІТКА КЕНОТ

סידור עם ד"ח ס, א ואילך. וראה בליקוט פי לאגה"ק סי כ בתחלתו.

40

רב כח לתבונתו אין מספר

«Великий наш Господь і великий силою; Його розуміння немає числа». Як зазначає Альтер Ребе, інший маамар про цей вірш виводить корінь ангельських військ зі світу еманції (Ацилут).

Psalms 147:5 ה': תהילים קמ"ז

גדול אדונינו ורב כח לתבונתו אין מספר:

Great is our L-rd, and mighty in power; His understanding is infinite.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

41

בנות צעדה

У благословенні Яакова Йосефу сказано: «дочки ступали по стіні (шур)». Це показує, що «шур» означає «стіна».

Genesis 49:22 כ"ב: בראשית מ"ט

בן פרת יוסף בן פרת עלי-עין בנות צעדה עלי-שור:

Joseph is a fruitful vine, A fruitful vine by a fountain; Its branches run over the wall.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית מט, כב.

42

אדון הנפלאות

У молитві «Йіштабах» Б-га називають «Володарем чудес»; Альтер Ребе відсилає до свого пояснення цього вислову в іншому місці.

Siddur Ashkenaz, Weekday, Shacharit, Pesukei Dezimra, Yishtabach ישתבח, פסוקי דזמרה, תפילת שחרית, ימי חול, סידור אשכנז,

ישתבח שמך לעד מלכנו. האל המלך הגדול והקדוש בשמים ובארץ. כי לך נאה ה' אלקינו ואלקי אבותינו. שיר ושכחה הלל וזמרה. עז וממשלה. נצח גדלה וגבורה. תהלה ותפארת. קדשה ומלכות. ברכות והודאות מעתה ועד עולם. ברוך אתה ה' אל מלך גדול בתשבות. אל ההודאות אדון הנפלאות הבורך בשירי זמרה. מלך אל ה' העולמים.

Praised be Your Name forever, our King, Almighty the great and holy King in heaven and on earth. For to You it is fitting

[to offer] Adonoy, our G-d, and G-d of our fathers, song and praise, glorification and hymns, [to proclaim Your] strength and dominion, victory, grandeur, and might, praise and glory, holiness and sovereignty, blessings and thanksgivings, from now and forever. Blessed are You, Adonoy, Almighty, King [Who is] great in [our] praise Almighty, of [to Whom we offer our] thanksgiving, Master of [Whom we praise for His]

...
The Metsudah siddur, 1981 (CC-BY) • Translation based on the Metsudah linear siddur, by Avrohom Davis, 1981 (CC-BY)

43 עשה פלא

«Хто подібний до Тебе... що твориш чудеса?» — «чудеса» є лише «діянням» перед Б-гом.

Exodus 15:11 ט"ו:י"א

מִי־כְמֹכָה בְּאֵלִים ה' מִי כְמֹכָה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נֹרָא תְהִלַּת עֲשֵׂה פֶלֶא:

Who is like unto Thee, O L-RD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

44 ודלג שור . . וז"ש מי לי בשמים

Цемах-Цедек посилається там на цей уривок і зазначає, що в маамарі «Ki ka'asher hashamayim hachadashim» (який він цитує як Likutei Torah, Parshas Bereshit) «перестрибування через стіну» пояснюється словами «Кого маю я на небесах».

ПРИМІТКА КЕНОТ

באוה"ת שה"ש כך א ע' 107 מציין לכאן. ושם "ובד"ה כי כאשר השמים החדשים בלקו"ת פ' בראשית פי' מדלג שור היינו כמ"ש מי לי בשמים".

45 מי לי בשמים

Псалмоспівець Асаф каже Б-гови: «Кого маю я на небесах? І крім Тебе нічого не бажаю на землі». Маамар тлумачить «небеса» і «землю» як світла, що охоплюють, і внутрішні світла, повз які проходить душа.

Psalms 73:25 ט"ה:כ"ג תהילים

מִי־לִי בַשָּׁמַיִם וְעַמְּךָ לֹא־תִפְצְתִי בְּאֶרֶץ:

Whom have I in heaven but Thee? And beside Thee I desire none upon earth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים עג, כה.

46 שו"ה אותם — ממש בעצמותך

Цемах-Цедек написав глосу на слова від «них» до «справді в Твоїй сутності».

ПРИМІТКА КЕНОТ

באוה"ת כך ו תתרמה, א. יש הגה"ה לכאן.

АВЗАЦ 9

47 למהוי אחד באחד

У фрагменті Зоару про таємницю Шабату нижче єднання (іхуда татаа) поєднується з вищим єднанням (іхуда

ilaа), «щоб стати єдиним з Єдиним».

Zohar II, 135a ח"ב קלה,

ПРИМІТКА КЕНОТ

ח"ב קלה, א.

48 אני ה' אלהיכם

Останній вірш «Шма»: «Я — Гавая, ваш Б-г».

Numbers 15:41 ט"ו:מ"א במדבר

אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים:
אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

I am the L-RD your G-d, who brought you out of the land of Egypt, to be your G-d: I am the L-RD your G-d.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АВЗАЦ 10

49 תורה אור

«Адже міцва (заповідь) — світильник, а Тора — світло.
Тора — це світло, а міцва — її посудина.

Proverbs 6:23 ו'כ"ג משלי

כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אֹר וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכַחֲת מוֹסֵר:

For the commandment is a lamp, and the teaching is light,
And reproofs of instruction are the way of life;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

משלי ו, כג.

50 אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסף

У промові Елігу простий зміст такий: якби Б-г звернув Своє серце до людини й забрав до Себе дух і дихання людини, уся плоть загинула б. Хасидизм тлумачить це так: коли людина спрямовує своє серце до Б-га (пробудження низу, ітарута делетата), Б-г збирає Свій дух до неї (пробудження згори, ітарута делейла).

Job 34:14 י"ד:ל"ד איוב

אִם־יָשִׁים אֱלֹהִי לְבוֹ רֹחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֵלָיו יֵאָסֵף:

If He set His heart upon man, If He gather unto Himself his spirit and his breath;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АВЗАЦ 11

51 בע"כ אתה חי

Марей мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

אבות ד, כב.

52

בע"כ אתה חי

«Проти своєї волі ти живеш» — тут це розуміється як повернення душі до тіла після її рацо (прагнення душі піднятися), заради міцвос.

משנה אבות ד:כ"ב Pirkei Avot 4:22

הוא ה'ה אומר, הילודים למות, והמתים להחיות, והחיים לדון. לידע להודיע ולהודע שהוא אל, הוא היוצר, הוא הבורא, הוא המבין, הוא הדין, הוא עד, הוא בעל דין, והוא עתיד לדון. ברוך הוא, שאין לפניו לא עולה, ולא שכיחה, ולא משוא פנים, ולא מקח שחד, שהכל שלו. ודע שהכל לפי החשבון. ואל יבטיחה יצרך שהשואל בית מנוס לה, שעל כרחק אתה נוצר, ועל כרחק אתה נולד, ועל כרחק אתה חי, ועל כרחק אתה מת, ועל כרחק אתה עתיד לתן ...

He used to say: the ones who were born are to die, and the ones who have died are to be brought to life, and the ones brought to life are to be judged; So that one may know, make known and have the knowledge that He is G-d, He is the designer, He is the creator, He is the discerner, He is the judge, He the witness, He the complainant, and that He will summon to judgment. Blessed be He, before Whom there is no iniquity, nor forgetting, nor ...

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

53

בכל לבבך

«Усім своїм серцем і всією своєю душею» — тут це відповідно розуміється як рацо і шов (повернення душі до тіла).

דברים ו:ה Deuteronomy 6:5

ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АВЗАЦ 12

54

צורה בצרור החיים

Авігайл благословляє Давида, щоб його душа була «зв'язана у вузлі життя» з Б-гом; тут «вузол» — це міцвот (заповіді), які слугують одягом для душі.

שמואל א כ"ה:כ"ט I Samuel 25:29

וְיָקָם אָדָם לְרֹדֶפְךָ וּלְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשְׁךָ וְהָיְתָה נַפְשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה בְּצִרוֹר הַחַיִּים אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ וְאֵת נַפְשׁ אֲבִיךָ יַקְלִעְנָה בְּתוֹךְ כַּף הַקָּלָע:

And though man be risen up to pursue thee, and to seek thy soul, yet the soul of my lord shall be bound in the bundle of life with the L-RD thy G-d; and the souls of thine enemies, them shall he sling out, as from the hollow of a sling.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

שמואל-א כה, כט.

55

צורה בצרור החיים

Талмуд застосовує цей вірш до душ праведників, що

зберігаються під Престолом Слави.

Shabbat 152b:6-7 ב:י-י"ז

אף הקדוש ברוך הוא, על גופן של צדיקים אומר: "יבא שלום ונוחו על משכבותם", ועל נשמתו הוא אומר: "והיתה נפש אדוני צרוּרה בצרור החיים". על גופן של רשעים הוא אומר: "אין שלום אִמֵּר ה' לְרָשָׁעִים", ועל נשמתו הוא אומר: "וְאֵת נַפְשׁ אֲבִיךָ יַקְלִעְנָה בְּתוֹךְ כַּף הַקָּלָע". תנ"א, רבי אליעזר אומר: נשמתו של צדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד, שנאמר: "וְהָיְתָה נַפְשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה בְּצִרוֹר הַחַיִּים". וְשֶׁל רָשָׁעִים זִמְמוֹת וְהוֹלְכוֹת, וּמִלְאָךְ אֶחָד עוֹמֵד בְּסוֹף ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

56

התורה . . שנק' מוזן

«Опору хліба» (Исаа 3:1) Талмуд тлумачить як знавців Талмуду — приклад того, що Тору називають іжею.

חגיגה י"ד Chagigah 14a

בראשית רבה מ"ג:ז Bereshit Rabbah 43:7

ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון קונה שמים וארץ ממי קנא? רבי אבא בשם רב כהנא ורי יצחק רבי אבא אמר: כאינש דאמר: פלן, עינוהי יאי, שעריה יאי. אמר רבי יצחק: היה מקבל את העוברים ואת השבים, ומשהיו אוכלים ושותין היה אומר להן: ברכו! והן אומרים לו: מה נאמר? והוא אומר להם: אמרו, ברוך אל עולם שאכלנו משלו! אמר לו הקב"ה: אני, לא היה שמי ניכר לבריותי, והכרת אותי בבריותי, מעלה אני עליך כאילו אתה שותף עמי בבריותי של עולם, הה"ד (בראשית יד): קונה שמים וארץ:

"He blessed him, and he said: Blessed is Abram to G-d, the Most High, Maker of heavens and earth" (Genesis 14:19). "He blessed him, and he said: Blessed is Abram to G-d, the Most High, Acquirer of heavens and earth" - from whom did He acquire them? Rabbi Abba in the name of Rav Kahana and Rabbi Yitzhak, Rabbi Abba said: It is like a person who says: The eyes of so-and-so are fair, his hair is fair. does not refer to acquisition, but to one's fixing and perfecting something that ...

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה חגיגה יד, א. ב"ר מג, ז.

57

עוטה אור כשלמה

Псалмоспівець прославляє Б-га, Який «одягає [Себе у] світло, немов в одяг»; тут світло — це Тора, яка, отже, є одягом.

תהילים ק"ד:ב Psalms 104:2

עוטה־אור כשלמה נוטה שמים כפריצה:

Who coverest Thyself with light as with a garment, who stretchest out the heavens like a curtain;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים קד, ב.

58

ע"פ כי ביום הזה יכפר

У тому маамарі Тора названа власним «одягом» Б-га («Його одяг білий, наче сніг»): думка й мовлення є одя-

гом душі, тож той, хто одягає свою думку й мовлення в Тору, одягається в одяг Б-га — наче двоє, накриті одним талесом. На цій сторінці слова «Такою є дорога Тори... щасливий ти в цьому світі» пояснюються насолодою згори, яка спочиває на тому, хто смиренний і самоусунений перед Б-гом.

ПРИМІТКА КЕНОТ

לקו"ת אחרי כו, ג.

59

כי ביום הזה יכפר

«Бо цього дня Він спокутує вас» — вірш, на якому ґрунтується інший маамар Альтер Ребе.

Leviticus 16:30: ויקרא ט"ו

כ"ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו:

For on this day shall atonement be made for you, to cleanse you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

60

כך היא דרכה של תורה כו' אשריך וטוב לך

«Ось шлях Тори... щасливі ви в цьому світі, і добре вам у світі прийдешньому».

Pirkei Avot 6:4: משנה אבות ו'ד

כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, אם אתה עשה כן, (תהלים כח) אשריך וטוב לך. אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא:

Such is the way [of a life] of Torah: you shall eat bread with salt, and rationed water shall you drink; you shall sleep on the ground, your life will be one of privation, and in Torah shall you labor. If you do this, "Happy shall you be and it shall be good for you" (Psalms 128:2): "Happy shall you be" in this world, "and it shall be good for you" in the world to come.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

61

ע"פ וראיתם אותו וזכרתם

У тому маамарі про цицит практичні міцвот становлять рівень охоплювального світла й «одягу» (макиф і левуш); їх називають «міцвот Гаваї», бо вони не стають власною сутністю людини, як це відбувається з любов'ю і трепетом. Завдяки їм навіть любов і трепет людини підносяться, щоб увійти до охоплювального світла.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לקו"ת שלח מד, ב.

62

וראיתם אותו וזכרתם

Заповідь цицит (кутасів на одязі): «і побачите її та згадаєте»; цій темі присвячено інший маамар, на який тут посилаються.

Numbers 15:39: מדבר ט"ו

והיה לכם לציצית וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר איתם זנים אחריהם:

And it shall be unto you for a fringe, that ye may look upon it, and remember all the commandments of the L-RD, and do them; and that ye go not about after your own heart and your own eyes, after which ye use to go astray;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

אבזאц 13

63

השמים כסאי

«Небеса — Мій престол, а земля — підніжжя Моїх ніг» — вірш, що лежить в основі попереднього маамару; тут його прочитано як шов (повернення) і рацо (прагнення).

Isaiah 66:1: שעייהו ס"ו

כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדם רגלי אי"זה בית אשר תבנו לי ואי"זה מקום מנוחתי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישעי" סו, א.

64

ברא כרעא דאבוה

У попередньому маамарі громаду Ізраїлю названо «ногою» Б-га («син — нога свого батька»); ноги несуть голову туди, куди вона хоче йти, а у висхідному світлі, що повертається знизу, найнижчий рівень стає найвищим — їхній кінець закладений у їхньому початку.

ПРИМІТКА КЕНОТ

נסמן לעיל א, ב.

65

כרעא דאבוה

Талмуд називає спадкоємця «ногою батька» — звідси вислів, що син є ногою свого батька.

Eruvin 70b:2-3: עירובין ע' ב:ג-ג'

או דלמא: יורש כרעיה דאבוה הוא? אמר לקה: אני אומר מבטל, והני דבי שמואל תנו אין מבטל. איתיביה: זה הכלל, כל שמותר למקצת שבת — הותר לכל השבת, וכל שנאסר למקצת שבת — נאסר לכל השבת חוץ מבטל רשות.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

66

אם תשיב משבת רגלך

Заклик Ica'i шанувати Шабат: «Якщо стримаєш свою ногу заради Шабату» — очевидно, йдеться про те, щоб утриматися від власних занять у цей день; тут цей вислів пов'язує Шабат із «ногою».

Isaiah 58:13: שעייהו נ"ח

אם תשיב משבת רגלך עשות חפצה ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד וכבודתו מעשות דרכיה ממצוא חפצה ודבר דבר:

If thou turn away thy foot because of the sabbath, From pursuing thy business on My holy day; And call the sabbath a delight, And the holy of the L-RD honourable; And shalt honour it, not doing thy wonted ways, Nor pursuing thy business, nor speaking thereof;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
 ПРИМІТКА КЕНОТ

ישע"י נח, יג.

67 דארץ . . גרגיר חרדל . . לגבי השמים

Тора Хаїм Мітелер Ребе розглядає порівняння землі з гірничним зерном на тлі небес; примітка відсилає туди до паралельного розгляду цієї аналогії в параграфі 12.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה תו"ח בראשית נא, ד ובהנסמן במ"מ שם.

68 הג' יו"ט נק' ג' רגלים

Там душі Ізраїлю, названі «дітьми» (banim), стають «будівничими» (bonim), подібно до nig, що несуть голову знизу вгору і згори вниз, підносячи Усну Тору — царювання (Малхут), «наречену», — до Письмової Тори — мудрості (Хохма), «нареченого».

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לקו"ת להאריז"ל ס"פ משפטים, לקו"ת פ' ברכה צד, ג. ד"ה נחמו נחמו תרכ"ו.

69 ג' רגלים

«Три pегalim [святa] святкуватимеш для Мене протягом року» — святa називаються «ногами».

שמות כ"ג:14 Exodus 23:14

שְׁלֹשׁ רִגְלִים תַּחֲגִיל בְּשָׁנָה:

Three times thou shalt keep a feast unto Me in the year.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 14

70 ואתה קדוש

Псалмоспівець, волаючи у скруті, згадує: «А Ти, Святий, возсідаєш (Йошеф, буквально — «сидиш») на хваліннях Ізраїлю». Маамар тлумачить «сидіння» як сходження Б-га, яке притягують хваління Ізраїлю.

Psalms 22:4: תהילים כ"ב:ד

וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל:

Yet Thou art holy, O Thou that art enthroned upon the praises of Israel.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים כב, ד.

71 שהקב"ה יושב ועוסק בתורה

Талмуд описує перші три години дня Б-га: Святий, благословенний Він (Кудша brix ху), сидить і займається Торою.

Avodah Zarah 3b:7: עבודה זרה ג' ב:7

איני? והא אִמְר רב יהודה אִמְר רב: שְׁתִּים עָשָׂר שְׁעוֹת הָיָה הַיּוֹם, שֶׁלֹּשׁ הָרִאשׁוֹנוֹת — הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה, שְׁנִיּוֹת — יוֹשֵׁב וְדוֹן אֶת כָּל הָעוֹלָם כּוֹלֵו, כִּיּוֹן שְׂרָוְאָה שְׁנִתְחַיֵּיב עוֹלָם כָּלֵיָהּ — עוֹמֵד מִכְסָּא הַדִּין וְיוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רַחֲמִים,

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ע"ז ג, ב.

АБЗАЦ 15

72 שנק' התפלה סולם

the Zohar (на який посилається примітка Kehot разом із Тікуней Зогар 45) тлумачить драбину Яакова як молитву.

תקו"ז תיקון מהTikkunei Zohar, Tikkun 45

Zohar I, 266b: זח"א רסו,

ПРИМІТКА КЕНОТ

ת"ז ת"י מה, וראה זח"א רסו, ב. זח"ג שו, ב. ראה באוה"ת ויצא כרך ה תתמ, ב וא"לך. וראה לקמן פח, א.

73 סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה

Сон Яакова дорогою до Харана: «драбина, поставлена на землі, а її верхівка сягає небес», — у the Zohar тлумачиться як молитва.

בראשית כ"ח:12 Genesis 28:12

וַיַּחְלֵם וְהִנֵּה סֹלֶם מָצָב אֶרֶצָה וְרֹאשׁוֹ מֵגִיעַ הַשָּׁמַיְמָה וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹקִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ:

And he dreamed, and behold a ladder set up on the earth, and the top of it reached to heaven; and behold the angels of G-d ascending and descending on it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

74 לחד מ"ד דארץ קדמה

Бейт Гілель вважають, що спершу було створено землю, а потім небеса, спираючись на слова: «того дня, коли Гавая Елокім створив землю й небо».

חגיגה י"ב Chagigah 12a

ПРИМІТКА КЕНОТ

חגיגה יב, א.

75 אם ישים אליו לבו

Пробудження знизу (ітарута делетата) («якщо він спрямує до Нього своє серце») передую пробудженню згори (ітарута делейла) («Його дух... Він збирає його до Себе»).

איוב ל"ד:14 Job 34:14

אִם-יִשִּׁים אֱלֹלִי לְבוֹ רֹחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֱלֹלִי יֶאֱסָף:

If He set His heart upon man, If He gather unto Himself his spirit and his breath;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 16

76 ואשים דברי בפיו

«Я вклав Мої слова в твої уста і вкрив тебе тінню Моєї руки, щоб насадити небеса й заснувати землю». Це

тлумачиться як те, що Тора та міцвот утверджують небо й землю.

ישעיהו נ"א:ט"ז Isaiah 51:16

וְאִשָּׁם דְּבָרִי בְּפִיךָ וּבִצֵּל יָדִי כְּסִיתִיךָ לְנֹטַע שָׁמַיִם וְלִיסַד אֶרֶץ וְלֵאמֹר
לְצִיּוֹן עֲמִי־אֲתָהּ:

And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heavens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion: 'Thou art My people.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישעיה נא, טז.

77

הארץ הדום רגלי

«Земля — підніжок Мій» — це практичні міцвот, які підносять, немов підніжок для ніг.

ישעיהו ס"ו:א' Isaiah 66:1

כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֶדֶם רַגְלִי אֵי־זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי
וְאֵי־זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

78

צדקה תרומם גוי

Приповість Шломо, у простому значенні: «Праведність (цдака) звеличує народ». Маамар тлумачить цдаку як благодійність — практичну міцву, яка підносить людину, «землю» всередині міцвот.

משלי י"ד:ל"ד Proverbs 14:34

צִדְקָה תְּרֹמֵם־גּוֹי וְחַטָּא לְאֻמִּים חֲטָאתָ:

Righteousness exalteth a nation; But sin is a reproach to any people.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

משלי יד, לד.

79

מזווה מימין

Талмуд постановляє, що ханукальну лампу ставлять ліворуч від входу, щоб мезуза була праворуч; Альтер Ребе відсилає до свого обговорення цього вислову.

שבת כ"ב א:ב' Shabbat 22a:2

אָמַר רַבֵּה: גֵּר חֲנוּכָּה מִצָּוָה לְהַנִּיחָהּ בְּטַפַּח הַסְּמוּךְ לַפֶּתַח. וְהִיא מִנַּח
לְקָה? רַב אֶחָא בְּרִיָּה דְּרַבָּא אָמַר: מִיָּמִין רַב שְׂמוּאֵל מְדַפְתִּי אָמַר:
מִשְׁמָאל. וְהִילָכְתָּא מִשְׁמָאל, כְּדִי שְׁתַּהֲא גֵר חֲנוּכָּה מִשְׁמָאל וּמִזְוָה
מִיָּמִין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

80

ע"פ הזהר פרשה שופטים

Примітка вказує, де міститься пояснення вислову Зоару «небеса й земля — свідки», згаданого в тексті: у поясненнях Мітелер Ребе до Зоару.

ПРИМІТКА КЕНОТ

[זה"ג ערה, א] ביאה"ז לאדה"א קבא, ד. אוה"ת שופטים ע' תתמו.

81

שמים וארץ אינון סהדין

Зоар у паршат Шофтим — про небо й землю, які служать свідками; Альтер Ребе відсилає до свого пояснення цього.

ספר הזהר, שופטים ג':י"א-ד':כ' Zohar, Shoftim 3:11-4:20

82

החושך יכסה ארץ

Наведені тут слова цитують Isaiah 60:2; уривок подано нижче.

ישעיהו ס"ב:ב' Isaiah 60:2

כִּי־הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶּה־אֶרֶץ וְעֶרְפֶּל לְאֻמִּים וְעֲלִיךָ יִזְרַח ה' וּכְבוֹדוֹ עָלֶיךָ
יִרְאֶה:

For, behold, darkness shall cover the earth, And gross darkness the peoples; But upon thee the L-RD will arise, And His glory shall be seen upon thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישע"י ס, ב.

АБЗАЦ 17

83

הנני עושה חדשה

«Ось Я творю щось нове; тепер воно проросте».

ישעיהו מ"ג:ט' Isaiah 43:19

הִנְנִי עֹשֶׂה חֲדָשָׁה עִתָּהּ תִּצְמַח הָלוֹא תִדְעוּנָהּ אִף אֲשֶׁם בְּמִדְבַּר דֶּרֶךְ
כִּישְׁמוֹן נְהַרּוֹת:

Behold, I will do a new thing; Now shall it spring forth; shall ye not know it? I will even make a way in the wilderness, And rivers in the desert.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

84

חדשה בארץ

Єремія втішає Ізраїль: «Бо Im'ya B-га (Гавая) створило нове на землі». Цитата Альтер Ребе поєднує цей вислів зі словами з книги Icaï.

ירמיהו ל"א:כ"ב Jeremiah 31:22

עַד־מַּתִּי תִתְחַמְקִין הַבַּת הַשׁוֹכֵכָה כִּי־בָרָא ה' חֲדָשָׁה בְּאֶרֶץ נִקְבָּה תִסּוּכֵב
גִּבֹּר:

How long wilt thou turn away coyly, O thou backsliding daughter? For the L-RD hath created a new thing in the earth: A woman shall court a man.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

85

החושך יכסה ארץ

«Бо ось темрява вкриє землю» — нинішній стан прихованості, з якого виринається рацо душі [прагнення до B-ra].

ישעיהו ס"ב:ב' Isaiah 60:2

כִּי־הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶּה־אֶרֶץ וְעֶרְפֶּל לְאֻמִּים וְעֲלִיךָ יִזְרַח ה' וּכְבוֹדוֹ עָלֶיךָ
יִרְאֶה:

For, behold, darkness shall cover the earth, And gross darkness the peoples; But upon thee the L-RD will arise, And His glory shall be seen upon thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

86

רוממות אל בגרונם

Хвали у Псукей де-Зіпра [віршах співу], які стають «мечем із двома лезами».

Psalms 149:6: תהילים קמ"ט:ו

רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם:

Let the high praises of G-d be in their mouth, And a two-edged sword in their hand;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

87

לעשות נקמה בגוים

«Щоб учинити відплату народам» — тут маються на увазі тваринна душа й тіло.

Psalms 149:7: תהילים קמ"ט:ז

לעשות נקמה בגוים תוכחות בלאמים:

To execute vengeance upon the nations, And chastisements upon the peoples;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

88

אלביש שמים קדרות

«Я одягаю небеса в чорне» — кліпот [оболонки] як одяг, що приховує.

Isaiah 50:3: שעי'ו נ:ג

אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם:

I clothe the heavens with blackness, And I make sackcloth their covering.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישעי' נ, ג.

АБЗАЦ 18

89

השמרו לכם

З другого абзацу «Шма»: «Стережіться, щоб серце ваше не спокусилося, і ви не відступили, не служили іншим богам і не вклонялися їм».

Deuteronomy 11:16: דברים י"א:ט"ז

השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלקים אחרים והשתחיתם להם:

Take heed to yourselves, lest your heart be deceived, and ye turn aside, and serve other gods, and worship them;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

דברים יא, טז.

90

בכריעה בברוך

Той, хто молиться, вклоняється на слові «Благословенний» і випростується при згадці Імені.

Berakhot 12a:24-26: כ"ד-כ"ו

ואמר רבה בר חנינא [סבא] משמיה דרב: תמתפלל, קשהוא כורע כורע בברוך, וכשהוא זוקף — זוקף בשם אמר שמואל: מאי טעמא דרב — דכתיב: "הי זוקף כפופים". מתיבלי: "מפני שמי נחת הוא".

Rabbah b. Hinnana [the Elder] also said in the name of Rab : When one prays [the Tefillah] and has to bow, he should bow

at the word "Blessed" ; and when returning to the erect position, he should do so on mentioning the Divine Name. Samuel asked : What is Rab's reason ? Because it is written, "The L-rd raiseth up them that are bowed down" (ibid, cxlvi. 8). Against this is quoted, "And from before My name he is afraid" (Mal. ii. 5)!

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

91

את זלעזיז

«Б-г створив одне навпроти іншого» — святість і її протилежність відповідають одна одній, тож уклін діє в обох випадках.

Ecclesiastes 7:14: קהלת ז:יד

ביום טובה יהיה בטוב וכיום רעה ראה גם את־זו לעמת־זו עשה האלקים על־דברת שלא ימצא האדם אחריו מאומה:

In the day of prosperity be joyful, and in the day of adversity consider; G-d hath made even the one as well as the other, to the end that man should find nothing after him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 19

92

ישראל שבחוץ לארץ

Рабі Їшмаель: євреї поза Землею Ізраїлю, які відвідують бенкет язичника, подібні до ідолопоклонників, хоч і «в чистоті», без наміру.

Avodah Zarah 8a:17: עבודה זרה ח' א:י"ז

תנא, רבי ישמעאל אומר: ישראל שבחוץ לארץ עובדי עבודה זרה בטורה הן, כיצד? גוי שעשה משתה לבנו וזימן כל היהודים שבעירו, אף על פי שאוכלין משלהן ושותין משלהן, ושמש שלהן עומד לפניהם, מעלה עליהם הכתוב כאילו אכלו מזבחי מתים, שנאמר: "וקרא לה ואכלת מזבחיה".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ע"ז ח, א. ראה לקו"ת ש"ש סד, ב. יוה"כ סח, ב. סה"מ תרל"ב כרך ב ע' שעה.

93

ארץ שרצתה

«Чому вона називається ерец? Бо вона побігла виконати волю свого Творця» — вища «земля» означає волю, спрямовану до Б-га.

Bereshit Rabbah 5:8: ראשית רבה ה' ח:י"ח

ויקרא אלקים ליבשה ארץ - למה נקרא שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה רבי נתן בשם ר' אחא ור' ברכיה בשם רבי יצחק אמר אני אל שדי אני שאמרתי לשמים וארץ די שאלמלא כן היו מותחים והולכין עד עכשיו ולמקוה המים קרא ימים א"ר יוסי ב"ר חלפתא והלא ים אחד הוא ומה ת"ל ימים אלא אינו דומה טעם דג העולה מעכו לעולה מצידון ולעולה מאספמייא:

"G-d called the dry land Earth, and the gathering of the waters He called Seas, and G-d saw that it was good" (Genesis 1:10). "G-d called the dry land Earth [eretz]." Why was it called eretz? It is because it hastened [ratzeta] to perform the will of its Maker. Rabbi Natan in the name of Rabbi Aha,

and Rabbi Berekhya in the name of Rabbi Yitzhak said: "I am G-d Almighty [shadai]" (Genesis 17:1) - I am the One who [she] said to the heavens and the earth: Enough [dai]. ...

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

АБЗАЦ 20

94

ועצר את השמים

Наслідок «поклоніння іншим богам»: небеса замикаються і немає дощу — немає шову [повернення] згори.

דברים י"א:י"ז:Deuteronomy 11:17

וְחָרָה אֶת־הַיָּם בְּכֶם וְעָצַר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְאֲבֹדְתֶם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַשְּׂכָה אֲשֶׁר ה' נָתַן לָכֶם:

and the anger of the L-RD be kindled against you, and He shut up the heaven, so that there shall be no rain, and the ground shall not yield her fruit; and ye perish quickly from off the good land which the L-RD giveth you.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

דברים י"א, יז.

95

אם ישים אליו לבו

Пробудження низу (ітарута делетата), яке притягує відповідь згори.

איוב ל"ד:י"ד:Job 34:14

אִם־יִשֶּׁם אֱלֹהִי לְבוֹ רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֶלָּיו יֵאָסֶף:

If He set His heart upon man, If He gather unto Himself his spirit and his breath;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

96

ולעבדו בכל לבבכם

«Любити Гаваю, свого Б-га, і служити Йому всім серцем» — рацо [порив] «землі».

דברים י"א:י"ג:Deuteronomy 11:13

וְהָיָה אִם־שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לֵאמֹר: אֶת־ה' אֱלֹהֵיכֶם וְלַעֲבֹדוֹ כְּכֹל־לְבַבְכֶּם וּכְכֹל־נַפְשְׁכֶם:

And it shall come to pass, if ye shall hearken diligently unto My commandments which I command you this day, to love the L-RD your G-d, and to serve Him with all your heart and with all your soul,

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

97

ונתתי מטר ארצכם

«Я дам дощ вашій землі у відповідний час» — шов, що відповідає на рацо.

דברים י"א:י"ד:Deuteronomy 11:14

וְנָתַתִּי מִטְר־אַרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ וְאֶסַּפְתָּ דְגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ:

that I will give the rain of your land in its season, the former rain and the latter rain, that thou mayest gather in thy corn, and thy wine, and thine oil.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה וגו'

98

ואת רוח הטומאה

«I усуну дух нечистоти з землі» — у майбутньому не буде оболонки (кліпи).

זכריה י"ג:ב':Zechariah 13:2

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא נֶאֱמַר ה' צְבָאוֹת אֶכְרִית אֶת־שְׁמוֹת הַעֲצָבִים מִן־הָאָרֶץ וְלֹא יִזְכְּרוּ עוֹד וְגַם אֶת־הַנְּבִיאִים וְאֶת־רוּחַ הַטְּמָאָה אֲעִבִיר מִן־הָאָרֶץ:

And it shall come to pass in that day, Saith the L-RD of hosts, That I will cut off the names of the idols out of the land, And they shall no more be remembered; And also I will cause the prophets And the unclean spirit to pass out of the land.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

זכרי' יג, ב.

99

ולא יכנה עוד מוריך

«Твій Учитель більше не буде прихований, і твої очі побачать Твого Учителя» — відкрите розкриття в майбутньому.

ישעיהו ל"כ:כ"Isaiah 30:20

וְנָתַן לָכֶם אֲדֹנָיִי לֶחֶם צָר וּמִים לְחֵץ וְלֹא־יִכְנֶנּוּ עוֹד מוֹרֶיךָ וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת־מוֹרֶיךָ:

And though the L-rd give you sparing bread and scant water, Yet shall not thy Teacher hide Himself any more, But thine eyes shall see thy Teacher;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישעי' ל, כ.

100

כי ההרים ימושו

«Бо гори можуть зрушитися, а пагорби захитатися, та милість Моя не відійде від тебе». Тут це слід розуміти так: рацо («гора») стає непотрібним.

ישעיהו נ"ד:י"Isaiah 54:10

כִּי הַהָרִים יִמוּשׁוּ וְהַגְּבְעוֹת תִּמְוֹסֶינָה וְחִסְדִּי מֵאֲתֶךָ לֹא־יִמוּשׁ וְכִרְיִת שְׁלֹמִי לֹא תִמּוּט אֲמַר מִרְחֻמְךָ ה':

For the mountains may depart, and the hills be removed; but My kindness shall not depart from thee, neither shall My covenant of peace be removed, saith the L-RD that hath compassion on thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישעי' נד, י.

101

לא כאברהם שקראו הר

Талмуд протиставляє Авот (праотців): Авраам назвав місце Храму «горою», Іцхак — «полем», а Яаков — «домом».

פסחים פ"ח א:ד'Pesachim 88a:4

אֵלָּא, לֹא כְּאַבְרָהָם שִׁכְתּוֹב בּוֹ "הַר", שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר יֹאמַר הַיּוֹם בְּהָר ה' יִרְאֶה", וְלֹא כִּי־צִחַק שִׁכְתּוֹב בּוֹ "שָׂדֶה", שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹךְ בְּשָׂדֶה", אֵלָּא כִּי־עֲקֵב שֶׁקָּרָא "בֵּית", שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית אֵל".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

פסחים פה, א.

102

עין בעין יראו

«Бо око в око побачать, коли Ім'я Б-га (Гавая) повернеться до Сіона» — розкриття внизу, як і вгорі.

ישעיהו נ"ב:ח:8'Isaiah 52:8

קול צפיה נשאו קול יחדו ירגנו כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון:

Hark, thy watchmen! they lift up the voice, Together do they sing; For they shall see, eye to eye, The L-RD returning to Zion.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

103

השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה

«Те, що Я творю» — Альтер Ребе наголошує на «Я»: лише пробудження згори (ітарута делейла).

ישעיהו ס"ו:כ"ב:22'Isaiah 66:22

כי כאשר השמים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני נאם ה' בן יעמד ורעכם ושמכם:

For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the L-RD, so shall your seed and your name remain.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

104

ביום עשות ה' אלקים

«У день, коли Гавая, Ім'я Б-га (Елокім), створив землю й небо» — нинішнє творіння через Елокім, причому спершу — земля.

בראשית ב':ד:4'Genesis 2:4

אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים:

These are the generations of the heaven and of the earth when they were created, in the day that the L-RD G-d made earth and heaven.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית ב, ד.

105

בראשית ברא אלקים

Світ був створений через Ім'я Елокім — Ім'я скорочення.

בראשית א':1'Genesis 1:1

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ:

In the beginning G-d created the heaven and the earth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 21

106

ביום עשות ה' אלקים

«У день, коли Гавая Елокім створив» — прочитуй це як єднання двох Імен: Імені Б-га (Гавая) та Імені Б-га (Елокім).

בראשית ב':ד:4'Genesis 2:4

אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים:

These are the generations of the heaven and of the earth when they were created, in the day that the L-RD G-d made earth and heaven.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

107

וה' יצא כברק חצו

Захарія провіщає, що Б-г з'явиться над Своїм народом у бою: «i Його стріла вилетить, мов блискавка». Тут ідеться про одкровення, що спалахує згори донизу.

זכריה ט"ז:14'Zechariah 9:14

וה' עליהם יראה ויצא כברק חצו ואדני ה' בשופר יתקע והלך בסערות תימן:

And the L-RD shall be seen over them, And His arrow shall go forth as the lightning; And the L-rd GOD will blow the horn, And will go with whirlwinds of the south.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 22

108

אשר אני עושה

«Нові небеса й нову землю, які Я творю» — i те й інше творить лише Б-г, що породжує питання: як тут застосовне поняття «земля» (рацо — порив угору).

ישעיהו ס"ו:כ"ב:22'Isaiah 66:22

כי כאשר השמים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני נאם ה' בן יעמד ורעכם ושמכם:

For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the L-RD, so shall your seed and your name remain.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 23

109

הוא ממש בדפיקו דלבא

Там рацо ве-шов пов'язані з пульсом: биття серця (тобто дихання) i пульс у руці свідчать про постійне відступлення й поширення життєвої сили; а згори служіння левітів, які переносили Мішкан [переносне Святилище], походить від «вищого пульсу». Слово пакуд (у Пкудей) складається з тих самих літер, що й дофек. У поясненні там (7d) додається, що биття серця черпає з внутрішнього аспекту мудрості (Хохми), а пульс у руці — з її зовнішнього аспекту; також биття серця в служінні Б-гу, рацо ве-шов, притягує згори «голос мого коханого стукає».

ПРИМІТКА КЕНОТ

נתבאר בלקו"ת פי פקודי ה, ד ואילך ובביאור שם ז, ד ובכ"מ.

110

ור"ל שר"ש זה

Там життєве дихання б'ється в серці як рацо ве-шов: відступає до свого джерела й поширюється, щоб оживляти кінцівки. Так само й згори життєва сила Б-га в усіх створіннях рухається вперед і повертається; це те, що в Ец Хаїм названо «досягає i не досягає». Саме так Б-г «щодня, постійно оновлює діло творіння»: щомиті життєва сила відступає, а з її джерела притягується

нове життя. Уривок відсилає до цього маамара — «Ki kaasher gasha'mim ga'hadashim».

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לקו"ת פ' חקת סה, א.

111

רצוא ושוב

«I хаёт [живі істоти] бігали й поверталися» — рацо і шов (прагнення вперед і повернення) створених істот, протиставлені тут пульсації всередині Б-жественного потоку.

Ezekiel 1:14 יחזקאל א'

והחיות רצוא ושוב כמראה הבהק:

And the living creatures ran and returned as the appearance of a flash of lightning.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

112

ועמ"ש במ"א ע"פ ויקחו לי תרומה

У примітці вказано, де міститься маамар на тему «I ne-hay візьмуть для Мене приношення», який тут згадує Альтер Ребе: він наведений у Or ga-Tora Цемаха Цедека на розділ Тори Трума.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה אה"ת תרומה ע' א"שסח וא"לך.

113

ויקחו לי תרומה

«I ne-hay візьмуть для Мене приношення» — вірш з іншого маамара, де Альтер Ребе розглядає цю тему.

Exodus 25:2 שמות כ"ה:ב'

דבר אלי בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל-איש אשר ידבנו לבו תקחו את-תרומתי:

'Speak unto the children of Israel, that they take for Me an offering; of every man whose heart maketh him willing ye shall take My offering.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

114

קול דודי דופק

Наречена з Пісні Пісень, сплячи, чує: «Голос мого коханого стукає» у двері. Слово дофек («стукає») також означає «пульсує», як биття серця.

Song of Songs 5:2 שיר השירים ה:ב'

אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק פתחילי אחתי רעיתי יונתי תמתי שראשי נמלא טל קנצותי רסיסי לילה:

I sleep, but my heart waketh; Hark! my beloved knocketh: 'Open to me, my sister, my love, my dove, my undefiled; For my head is filled with dew, My locks with the drops of the night.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АВЗАЦ 24

115

ונקי זה בע"ח

Тут сорок два переходи пустелею склалися з двох етапів — мандрівки й стоянки, піднесення й низведення, — адже світло, що сходить із такого високого джерела (Адам Кадмон), може увійти у світи лише як «до-

сягає і не досягає»: щойно воно досягає, жодна посудина не може його вмістити, і воно відступає, а потім знову досягає. Так само «хають» (небесні істоти) бігли й поверталися.

ПРИМІТКА КЕНОТ

שער מטי ולא מטי. וראה לקו"ת פ' מסעי צה, ג. סה"מ תרס"ו ע' מג וא"לך.

116

מטי ולא מטי

Ворота 7 у Ец Хаїм, «Sha'ar Mati VeLo Mati», описують світло, що сягає посудини й відступає, бо посудина не може його витримати.

Sefer Etz Chaim 7:1-3 עץ חיים ז:א-ג

שער השביעי שער מטי ולא מטי ובו ה' פרקים: כבר בארנו באורך בכ"מ כי האצילות העליון התחיל להיות עקודים נקודים ברורים ועתה נחזור לבאר הענין באורך ונבאר מציאות העקודים מה ענינם: הנה קודם מציאות העקודים לא היה האור העליון יכול להתלבש בשום כלי כי לא היה יכולת בכלים לסובלו ושם היה האור בלתי מתלבש בכלי עד שהגיע התפשטות האור הגדול ההוא אל בחי העקודים ושם נעשה מציאות כלי א' אל האור הגדול ההוא ואז התחיל האצילות להיות בו איזה מציאות הגבלת האור מה שלא היה יכול להיות הדבר עד עתה.

...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

117

כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא

Мареј мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

וראתהונו ד, כד.

118

כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא

Моше застерігає Ізраїль від створення зображень: «Адже Гавая, твій Б-г, — вогонь, що пожирає; Б-г ревнивий». Маамар використовує образ вогню для Б-жественного потоку, який спалахує й відступає.

Deuteronomy 4:24 דברים ד:כ"ד

כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא אל קנא:

For the L-RD thy G-d is a devouring fire, a jealous G-d.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АВЗАЦ 26

119

והחיות רוי"ש

«Bir і повернення» — у створених істот bir передуює поверненню.

Ezekiel 1:14 יחזקאל א'

והחיות רצוא ושוב כמראה הבהק:

And the living creatures ran and returned as the appearance of a flash of lightning.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

120

ביום עשות כו' ארץ ושמים

«У день, коли [Ім'я Б-га (Гавая) та Ім'я Б-га (Елокім)] створив землю і небо» — спершу земля: такий порядок

הַיּוֹמִי הַזֶּה הָיָה הַיּוֹמִי הַזֶּה.

Genesis 2:4 בראשית ב'ד'

אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים:

These are the generations of the heaven and of the earth when they were created, in the day that the L-RD G-d made earth and heaven.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 27

121 כן יעמוד זרעכם ושמכם

«Так стоятиме ваше потомство і ваше ім'я» — друга половина вірша з маамара, яку тепер тлумачать.

Isaiah 66:22 כ"ב ישיעיהו ס"ו

כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני נאם ה' כן יעמד זרעכם ושמכם:

For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the L-RD, so shall your seed and your name remain.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

122 זורע צדקות

Перше благословення перед Шма описує Б-га як Того, Хто «сіє праведні діяння (цдакот) і дає спасінням проростати».

Siddur Ashkenaz, Weekday, Shacharit, Blessings of the Shema, First Blessing before Shema 8, ימי חול, שידור אשכנז, ימי חול, תפילת שחרית, ברכות קריאת שמע, יוצר אור ה'

לאל ברוך נעִימוֹת יִתֵּנוּ. לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיִם וְזֵמְרוֹת יֵאֱמְרוּ וְתִשְׁבְּחוּת יִשְׁמְעוּ. כִּי הוּא לְבָדוֹ פּוֹעֵל גְּבוּרוֹת. עוֹשֶׂה חֲדָשׁוֹת. בּוֹרֵא מַלְחָמוֹת. זוֹרֵעַ צְדָקוֹת. מַצְמִיחַ יְשׁוּעוֹת. בּוֹרֵא רְפוּאוֹת. נוֹרָא תְהִלּוֹת. אֲדוֹן הַנִּפְלְאוֹת: הַמַּחְדֵּשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכָל־יוֹם תָּמִיד מַעֲשֶׂה בְּרָאשִׁית: כְּאִמּוֹר לַעֲשֶׂה אוֹרִים גְּדִלִים כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדוֹ: אוֹר הַדָּשׁ עַל־צִיּוֹן תֹּאדִיר וְנוֹכַח כְּלָנוּ מִהֲרָה לְאוֹרוֹ: בְּרוּךְ אַתָּה ה' יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת:

To the Blessed Almighty, they offer pleasant melodies; to the King, the Almighty, [Who is] living and enduring, they utter hymns and make praises heard. For He alone is the Performer of mighty deeds, Maker of new things; Master of battles, Sower of acts of righteousness, Deuteronomy 3:6 Causer of deliverance to sprout forth; Creator of cures. Awesome in praise, Master of wonders, He renews in His goodness, each day, continuously, the work of creation, as it is said: "[Give thanks to Him] Who makes the great luminaries," for His kindness ...

The Metsudah siddur, 1981 (CC-BY) • Translation based on the Metsudah linear siddur, by Avrohom Davis, 1981 (CC-BY)

123 ויעש דוד שם

Після перемог «Давид здобув ім'я [для себе]» — просто кажучи, він здобув славу; тут ці слова тлумачаться як прийняття ярма (кабалат оль) Небес.

II Samuel 8:13 ג"ח: שמואל ב'

ויעש דוד שם בשבו מהכותו את־יָאָרֵם בְּגִיא־מֶלֶךְ שְׁמוֹנָה עָשָׂר אֶלֶף:

כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה וגו'

And David got him a name when he returned from smiting the Arameans in the Valley of Salt, even eighteen thousand men.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 28

124 כן יעמוד זרעכם ושמכם

Обітниця про те, що «насіння та ім'я» Ізраїлю стояти-муть, як нові небеса й нова земля.

Isaiah 66:22 כ"ב ישיעיהו ס"ו

כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני נאם ה' כן יעמד זרעכם ושמכם:

For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the L-RD, so shall your seed and your name remain.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

125 הנה ישכיל עבדי

«Ось, Мій слуга матиме успіх; він буде піднесений, вознесений і дуже звеличений» — служіння знизу, що підноситься дедалі вище.

Isaiah 52:13 ג"ב: ישיעיהו נ"ב

הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד:

Behold, My servant shall prosper, He shall be exalted and lifted up, and shall be very high.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישע"י נב, יג.

126 לעבדה ולשמרה

Адама поміщено в Саду, «щоб обробляти його й берегти його» — взірць людського служіння.

Genesis 2:15 ו"ט: בראשית ב'

ויקח ה' אלקים את־הָאָדָם וַיִּנְחָהוּ בְּגֶן־עֵדֶן לַעֲבֹדָה וּלְשִׁמְרָה:

And the L-RD G-d took the man, and put him into the garden of Eden to dress it and to keep it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

LikuteiTorah.com

ХАСИДСЬКА ПАРША

Про це видання

This edition contains the Hebrew text, the English translation, our explanations i the notes.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

Our English translation, made from the Hebrew without Kehot's notes: CC BY-NC 4.0.

Our explanations, with the overview, the questions and the page for children: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Цитовані джерела за Сефарією: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); The Metsudah siddur, 1981 (CC-BY); Translation based on the Metsudah linear siddur, by Avrohom Davis, 1981 (CC-BY); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Daf Shevui (CC0); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Sefer Etz Chaim (Public Domain).

This edition as a whole: CC BY-NC 4.0. Shuls, schools and non-profit projects may copy, print and share it freely, and may ask for donations to cover the cost of printing; it may never be sold. Credit Kehot Publication Society and likuteitorah.com. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Український переклад і пояснення підготовлено для LikuteiTorah.com за допомогою ШІ (openai/gpt-6-luna-pro:batch) та звірено з єврейським текстом і Sefaria; редактором-людиною ще не перевірено. Будь ласка, важливе перевіряйте за єврейським текстом.

Ребе просив вивчати маамарим тижневої парші — «Хасидську паршу» — протягом того тижня, розподіливши навчання на сім днів (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). Навіщо її вивчати та благословення Ребе: [likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://www.likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/)

Безкоштовний некомерційний проєкт; тут нічого не продається. Не пов'язаний із Kehot, Sefaria чи Lubavitch Library. © likuteitorah.com

Із [likuteitorah.com/uk/torah-ohr/bereishis/2/](https://www.likuteitorah.com/uk/torah-ohr/bereishis/2/)

НА ЧЕСТЬ

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Батько Ребе, реб Леві-Іцхок